

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Popkultura, identita a fandom na příkladu

Sherlocka Holmese

Kateřina Močárková

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kateřina Močárková

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Popkultura, identita a fandom na příkladu Sherlocka Holmese

Název anglicky

Popculture, identity and fandom on the example of Sherlock Holmes

Cíle práce

Hlavním cílem práce bude zjistit, jakou podobu může mít současná popkultura na příkladu toho, jakých forem nabývá identita jedince v rámci fandomu. Práce přiblíží současnou popkulturu fandomu na příkladu fanoušků Sherlocka Holmese v České republice.

Metodika

Práce bude využívat metody kvalitativního výzkumu, především zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů s fanoušky Sherlocka Holmese. K zúčastněnému pozorování bude použito několik festivalů s touto tématikou. Teoretická část bude vycházet ze studie odborné literatury.

Doporučený rozsah práce

cca 60-70 stran

Klíčová slova

Identita, Kultura, Fandom, Popkultura, Subkultura, Sherlock Holmes, Seriály, BBC Sherlock, Cosplaying, Fanouškovská tvorba, Cony, Institut pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese, Česká společnost Sherlocka Holmese, Sherlock BBC Český fandom, Festival Fantazie

Doporučené zdroje informací

- ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Vyd. 1. Překlad Tereza Kuldová. Praha: Triton, 2007, 268 s. ISBN 978-807-2549-252.
- GELDER, Ken. Subcultures: cultural histories and social practice. New York: Routledge, 2007, vii, 188 p. ISBN 9780203446850-.
- GOFFMAN, Erving. Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2921-0.
- HILLS, Matt. Fan cultures. New York: Routledge, 2002, xviii, 237 p. ISBN 04-152-4025-5.
- JENKINS, Henry. Convergence culture: where old and new media collide. New York: New York University Press, c2006, xi, 308 p. ISBN 978-081-4742-815.
- JENKINS, Henry. Textual poachers: television fans. New York: Routledge, 1992, viii, 343 p. Studies in culture and communication. ISBN 04-159-0572-9.
- KIRSNER, Scott. Fans, Friends and Followers: Building An Audience And A Creative Career In The Digital Age. 1st ed. Cambridge, Mass.: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2009. ISBN 14-421-0074-5.
- TULLOCH, John a Henry JENKINS. Science fiction audiences: watching Doctor Who and Star trek. New York: Routledge, 1995, xiii, 294 p. ISBN 04-150-6141-5.
- VANACKER, Sabine a Catherine WYNNE. Sherlock Holmes and Conan Doyle: multi-media afterlives. New York: Palgrave Macmillan, 2013, xiii, 220 p. ISBN 978-023-0300-507.
- VYHLÍDKA, Petr. Holmesiana [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Mgr. Lucie Macků

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2017

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 12. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Popkultura, identita a fandom na příkladu Sherlocka Holmese" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce, Mgr. Lucii Macků, za její nekonečnou trpělivost a dobré rady. Mé díky patří taktéž mé rodině a přátelům za to, že při mně stáli po celou dobu výzkumu a tvorby této práce. Dále bych ráda poděkovala svým respondentům za to, jak odvážně a originálně se potýkali s mými otázkami.

Popkultura, identita a fandom na příkladu Sherlocka Holmese

Souhrn

Diplomová práce s názvem „Popkultura, identita a fandom na příkladu Sherlocka Holmese“ je zaměřena na sociologický výzkum, který vznikl za účelem objasnit vliv fandomové subkultury na identitu jedince, a jakých podob tato identita může nabývat, v tomto případě se zaměřením na fanoušky Sherlocka Holmese. Co je to popkultura, jaké vlastnosti jsou typické pro příslušníky fandomových subkultur, jak moc se cítí být ovlivněni touto skupinou. Výzkumné metody využitě k získání informací pro tuto práci, byly polostrukturované rozhovory s lidmi, kteří se postavou Sherlocka Holmese zabývají a dlouhodobé pozorování fandomových subkultur na území České republiky. Z výzkumného šetření vyplynulo, že zde existují tři typy fanoušků Sherlocka Holmese, z čehož nejmladší skupina, která se začala vyvíjet před šesti lety se seriálem Sherlock z produkce BBC, se cítí být tímto popkulturním médiem ovlivněna nejvýrazněji. Primárně introvertní jedinci, kteří preferují interakci prostřednictvím psaného slova, se díky malým srazům začali socializovat a pronikat do větší skupiny, která jim dává pocit sounáležitosti. Krom toho má tato subkultura specifické prostředky jak navenek deklarovat svoji příslušnost, tak i jak se dorozumívát.

Klíčová slova: Identita, kultura, fandom, popkultura, subkultura, Sherlock Holmes, seriály, BBC Sherlock, cosplaying, fanouškovská tvorba, cony, Institut pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese, Česká společnost Sherlocka Holmese, Sherlock BBC Český fandom, Festival Fantazie,

Popculture, identity and fandom on case of Sherlock Holmes fans

Summary

Dissertation thesis „Popculture, identity and fandom in case of Sherlock Holmes fans“ is focused on sociological research in order to clarify the influence of fandom subculture to identity of the individual and what forms it can acquire, in this case in focus to Sherlock Holmes fans in the Czech republic. What is popculture, what characteristics are typical for members of these fandom subcultures and how much they feel to be influenced by this group. The main research methods were semi-structured interviews with people interested in the character of Sherlock Holmes and long-term observation of fandom subcultures in the Czech republic. As emerged from the research, there are three main types of Sherlock Holmes fans. They youngest type which started to be active six years ago influenced by BBC series, Sherlock, feels to be significantly impacted by this popculture media. Individuals who were primarily introverts and prefer communication by written word, started to involve in the proces of socialisation and getting to the larger group which is giving them the feeling of togetherness and participation. Besides that this subculture has specific means how to declare their affiliation with the group and how to communicate.

Keywords: : Identity, culture, fandom, popculture, subculture, Sherlock Holmes, television series, BBC Sherlock, cosplaying, fanart, fanfiction, conventions, Czech Society of Sherlock Holmes, Sherlock BBC Czech fandom, Festival of Fantasy

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika.....	12
2.2.1 Adekvace metod.....	12
2.2.2 Průběh a lokace výzkumu	13
2.2.3 Struktura narátorů	14
3 Literární rešerše	16
4 Teoretická východiska.....	18
4.1 Kultura	18
4.2 Popkultura	20
4.3 Subkultura	21
4.4 Fandom.....	24
4.5 Identita a její budování	27
4.5.1 Socializace:.....	31
4.5.2 Identita subkultury	32
4.5.3 Stigmatizace.....	35
5 Vlastní práce.....	36
5.1 Fandom Sherlocka Holmese v zahraničí.....	36
5.1.1 Společnosti SH.....	37
5.1.2 Conventions	38
5.1.2.1 Merchandising.....	40
5.2 Fandom Sherlocka Holmese v ČR.....	41
5.2.1 Instituce	41
5.2.1.1 Česká společnost Sherlocka Holmeses.....	41
5.2.1.2 Institut pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese	41
5.2.1.3 Sherlock BBC Český fandom.....	42
5.2.2 Životní styl	48
5.2.2.1 Fanouškovská tvorba	52
5.2.2.2 Merchandising.....	56
5.2.2.3 Význam internetu	57
5.2.2.4 Fáze fandomu.....	58

Identita fanouška Sherlocka Holmese	61
6 Výsledky	67
7 Závěr.....	70
8 Seznam použitých zdrojů.....	71
8.1 Literární zdroje	71
8.2 Internetové zdroje	76
9 Obrazová příloha.....	77

Seznam obrázků

Obrázek 1: Návštěvnost Comic Conu v letech	39
Obrázek 3 Druhý sraz Sherlockians v Praze (leden 2012)	77
Obrázek 4 Šestý sraz Sherlockians v Praze (srpen 2012)	77
Obrázek 5 Whocon Brno 2014.....	77
Obrázek 6 Autorkapráce s cosplayery na Whoconu 2014 a PragoFFestu 2016	78

Seznam tabulek

Tabulka 1: Struktura narátorů	14
Tabulka 1 Odhadovaná návštěvnost FFestivalů	44
Tabulka 2:Whocon 2013	44
Tabulka 3: Whoc on 2014	45
Tabulka 4: Whoc on 2015	45
Tabulka 5: Čaj se Sherlockem Holmesem - počet účastníků.....	47

1 Úvod

Popkultura je něco, co jedince obklopuje, ať už si to uvědomuje či nikoliv. Odkazy a hlášky z literatury, seriálů či filmů se vloudily do každodenní existence, slovníků a rozhovorů a zakořenily tam natolik, že je mnohokrát nemožné určit jejich originální zdroj.

Popkultura a její fanoušci mají v majoritní společnosti stále nálepku něčeho méně významného, téměř brakového. Hlavním cílem popkultury není dle většinového názoru kvalita, nýbrž nutnost zaujmout co největší masu čtenářů, diváků či posluchačů. Málokdo si uvědomuje, že i popkultura podléhá jakési evoluci. Koneckonců, Shakespeare před staletími taktéž sloužil k pobavení mas po uvolnění tehdejší kultury vlivem anglické reformace. Je-li porovnána kvalita seriálů, které vznikají dnes, s těmi, které vznikly před 20 a více lety, rozdíl je markantní. Filmové herecké hvězdy často přijímají role v seriálech, protože jejich kvalita rozpočet mnohdy překonávají celovečerní filmy. Publikum navíc u seriálů místo dvou hodin tráví dlouhé týdny, měsíce či roky, čímž je zajištěna obrovská popularita seriálovým představitelům. Jako vhodný příklad se jeví seriál HBO Hra o trůny, který se stal v poslední době tak populární, že o něm slyšeli i ti, co jej nesledují, ani se televizní tvorbu nijak nezajímají

V současné kultuře všudyprítomných médií může být identita člověka čím dál více formována právě fiktivními postavami, které může jedinec každý den sledovat v televizi, počítačových hrách či na internetu. Pro určitou skupinu lidí představuje vliv těchto médií něco více, než pouhý konzumerismus. Postupně ovlivňuje jejich hodnoty, vlastnosti i celou identitu. K této situaci značně přispělo rozšíření a zrychlení internetu. Do jisté míry opovrhovaní geekové a nerdi, kteří byli majoritní společností odsunutí na okraj a jen těžko byli schopni vytvářet si kolem sebe sociální kontakty, našli nový způsob, jak mezi sebou komunikovat. Nejprve skrze internet a později i při osobních setkáních, a to jen díky zájmu o stejnou popkulturní hodnotu. Tam, kde v jejich socializaci ztratila vliv rodina, škola či další instituce, je nahradil fandom., tedy svět, sociální vztahy a kontakty utvořené kolem konkrétního produktu popkultury.

Jedním z mnoha důkazů o vlivu popkultury na identitu člověka je výzkum Vezzaliho a kol. (2015) zveřejněný v *Journal of Applied Psychology*, podle kterého jsou čtenáři, kteří vyrůstali s knihami J. K. Rowlingové o Harry Potterovi otevřenější, tolerantnější a méně

podléhají předsudkům. Celá generace dnes již dospělých lidí byla touto ságou ovlivněna natolik, že sami chtějí být hrdiny i v reálném životě.

Jednou z nejvíce ztvárňovaných postav, ať už ve světě literatury, televize či rádia, je Sherlock Holmes. Slyšel o něm prakticky každý a ani sám autor, Arthur Conan Doyle, který Holmese před více jak stoletím stvořil jako příspěvek do brakové literatury časopisu *Strand*, nemohl tušit, jak moc tato postava ovlivní současné i budoucí generace. Sherlock Holmes se stal kultem, kterému svůj volný čas byli ochotni věnovat významní detektivové, spisovatelé

i šlechtici. V roce 2011 přišel boom, který se zasloužil o další miliony jeho fanoušků, seriál Sherlock z produkce BBC. Zasazením této postavy do prostředí dnešní doby se všemi vymoženostmi, které současné technologie nabízí, jeho autoři otevřeli dveře do světa Sherlocka Holmese mladým lidem, kteří slavného detektiva do té doby často viděli jen jako položku na seznamu maturitní četby.

Tato práce se zaměřuje na rozbor vlivu fandomu na identitu a sociální život na příkladu fanouškovských skupin Sherlocka Holmese v České republice právě.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zjistit odpověď na výzkumnou otázku: „*Jaký je vliv popkultury a fandomu na identitu jedince?*“, a to za využití metod kvalitativního výzkumu, zejména polostrukturovaných interview a dlouhodobého pozorování.

2.2 Metodika

2.2.1 Adekvace metod

Dlouhodobý výzkum, na kterém je založena tato práce, byl uskutečňován s použitím studia dat z primárních a sekundárních zdrojů. Ke sběru primárních dat byly využity metody kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturované rozhovory a dlouhodobé zúčastněné pozorování příslušníků fandomových subkultur. Jako sekundární zdroje posloužily literární a internetové prameny.

Kvalitativní výzkum je považován za pružný typ výzkumu, pro který je charakteristická možnost modifikovat či doplnit výzkumné otázky během již probíhajícího sběru a analýzy dat. Výstupem nejsou pouze odpovědi na výzkumné otázky, ale mohou jím být i nové hypotézy. Proces kvalitativního výzkumu má longitudinální charakter, sběr i analýza dat probíhají v delším časovém intervalu. Badatel při kvalitativním výzkumu provádí induktivní a deduktivní závěry. (Hendl, 2005, s. 50)

Základní metody kvalitativního přístupu, které byly použity k získání primárních dat pro tento výzkum, bylo pozorování a interview. Interview je prostředek sběru dat, jež doplňuje, prostřednictvím interakce narátora a tazatele, poznatky získané zpracováním informací ze sekundárních zdrojů. Pro techniku interview je typická vysoká validita, avšak prostředky k zajištění reliability neexistují. Krom nemožnosti zajištění reliability jsou dalšími nevýhodami této techniky zejména značné riziko ovlivnění narátora výzkumníkem. S tím souvisí nutnost vytvoření umělých podmínek během rozhovoru, které mohou informátora ovlivnit, znervóznit, takže není schopen se vhodně a uvolněně vyjádřit k tématu. (Hendl, 2005, s.166-170)

Mezi výhody interview naopak patří skutečnost, že se výzkumník může dotazovat na jevy, které proběhly v minulosti, probíhají v současnosti nebo se předpokládají v budoucnu. Další výhodou je možnost kontroly průběhu sběru dat během rozhovoru. Existují tři typy rozhovoru, a to strukturovaný, polostrukturovaný a volný. Pro tento výzkum byl využit polostrukturovaný rozhovor, který zastává pozici středu, nabízí narátorům okruhy, kterými se interview zabývá, a přesto jim poskytuje dostatek volnosti k vyjádření. Liší se tím od standardizovaného rozhovoru, u kterého jsou naopak připraveny otázky, které jsou pokládány v jasně daném pořadí a nejsou dále doplňovány dalšími otázkami a nestandardizovaného rozhovoru, kde nejsou předem připraveny otázky žádné. (Hendl, 2005, s.166-170)

Další metodou sběru primárních dat bylo pozorování. Zatímco v interview jsou předkládány výzkumníkovi myšlenky narátora, pozorování je snahou o zjištění skutečného dění. Nejedná se pouze o vizuální, ale může se jednat i o sluchové, čichové a emocionální vjemy. Pozorování bývá klasifikováno do dvojic, kterými jsou skryté-otevřené, zúčastněné-nezúčastněné či strukturované-nestrukturované pozorování. Výzkumník si volí většinou jednu hlavní roli, která se může v průběhu sběru dat měnit. Může být úplným účastníkem, který situaci analyzuje a členy skupiny o své totožnosti neinformuje. Dále může nabýt role účastníka coby pozorovatele, kdy je rovnoprávným členem skupiny a ostatní jsou obeznámeni s tím, že provádí určitý výzkum. Nakonec je tu role pozorovatele jako účastníka, kdy je výzkumník vnímán spíše jako tazatel, který provádí pozorování, ale dění ve skupině se zúčastňuje jen málo. (Hendl, 2005, s.191)

V případě pozorování, které probíhalo za účelem sběru informací pro tuto diplomovou práci, převzala autorka práce roli účastníka jako pozorovatele, tedy byla přijata zkoumanou skupinou jako rovnoprávný člen a obeznámila ostatní členy skupiny o probíhající výzkumu.

2.2.2 Průběh a lokace výzkumu

Dlouhodobé pozorování subkultury započalo v roce 2012 se založením neoficiálního fandumu seriálu Sherlock z produkce BBC. V rámci tohoto fandumu byly pořádány srazy

fanoušků a autorka práce tak měla možnost rozšířit své kontakty mezi fanoušky.¹ Výzkum byl ukončen v prosinci 2016, autorka této práce tedy studovala tuto subkulturu po dobu 5 let. Mimo dlouhodobého pozorování byly provedeny interview s celkem 20 fanoušky Sherlocka Holmese.

Rozhovory probíhaly po domluvě s narátory na jimi určeném místě. V případě několika interview se jednalo o café bar Geekárna. Tento podnik funguje poslední dva roky v ulici Starokošířská na pražském Žižkově a zaměřuje se zejména klientelu z fandomových subkultur.

Dvě narátorky si pro rozhovor vybraly místo svého bydliště, u dalších dvou v zaměstnání a dalších dvou v místě konání festivalů popkultury PragoFFestu a Festivalu fantazie. V jednom případě probíhal rozhovor na kolejích ČZU. Obzvláště v případě fanoušků deklarujících svou příslušnost k fandumu BBC Sherlocka bylo nutné, aby se v prostředí, kde interview probíhalo, cítili, pokud možno, co nejvíce v bezpečí a měli tam dostatek soukromí.

2.2.3 Struktura narátorů

Tabulka 1: Struktura narátorů

Přezdívk	Zaměstnání	Věk	Bydliště	Trvání rozhovoru	Rozhovor proběhl dne:
Aleksi	Student	25	Praha	70 min	27.10.2016
Anna B.	Studentka	28	Praha	60 min.	23.10.2016
Bara S.	Studentka, lektorka AJ	22	Praha	50 min.	20.10.2016
Daphne	Knihovnice	35	Praha	25 min.	2.12.2015
Diegina	IT	36	Brno	40 min.	17.10.2016
Jan L.	Vyučující	57	Praha	32 min.	5.11.2015
Jana R.	Státní správa	55	Cheb	40 min.	4.7.2016
Johana Šim.	Studentka	18	Zlín	50 min	19.10.2016
Johanson	Stavební technik	33	Praha	31 min.	7.7.2015

¹ Více v kapitole Fandom

Josef N.	Student	18	Brno	30 min	22.10.2016
Katie Z.	Studentka	21	Praha	30 min.	18.10.2016
Lac Cali	Studentka	22	Plzeň	40 min.	21.10.2016
Marcela	Studentka	23	České Budějovice	30 min	24.10.2016
Marie C.	Pohostinství	25	Cheb	30 min	6.7.2016
Martine	Zákaznické centrum	32	Praha	26 min.	9.2.2015
Melody	Studentka	19	Praha	35 min.	11.2.2016
Scotty	Restaurátorka	27	Jesenice u Prahy	58 min.	16.1.2016
Storm	Studentka	25	Plzeň	30 min.	8.12.2015
Tercah	Učetní	29	Praha	31min.	9.2.2016
Ziina	Prima TV (Self promotion dpt.)	36	Praha	70 min.	2.2.2016

Získání relevantních informací od narátorů z fandomu seriálu Sherlock se ukázalo být v některých případech značně komplikované. Tito lidé disponují silnými introvertními sklony a rozhovory, které nejsou vedené prostřednictvím klávesnice, jim nebyly příjemné. Informátoři, z fandomu Sherlocka, se kterými rozhovory nakonec proběhly, k tomu svolili pouze z důvodu dlouholeté důvěry v osobu výzkumníka. I přesto však někteří požádali o vyškrtnutí některých pasáží z přepisu nebo se úplně uvolnili až po vypnutí nahrávacího zařízení.

3 Literární rešerše

Mezi nejznámější autory zabývající se subkulturami patří Dick Hebdige se svou knihou *Subkultura a styl*, ve které seznamuje čtenáře nejen s pojmoslovím, vývojem a vznikem subkultur obecně, ale zabývá se i konkrétními klasickými subkulturami, kterými jsou například hippies, skinheads nebo graffiti. Nedostakem knihy je, že se spíše soustředí na aktivity jím zvolených subkultur v poválečných letech a o předchozím vývoji se zmiňuje jen zběžně.

Českou publikací, která z předchozího díla z velké části čerpá je *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* od Josefa Smolíka, ve které jsou vypracovány případové studie subkultur jako emo, skinheads, sprejeři či punk. Stejně jako Hebdige, nespojuje subkultury primárně se sociálně patologickými jevy a problémovou mládeží, nýbrž pojímá tuto problematiku z širšího měřítka a v případě vybraných subkultur se pokouší s nimi čtenáře seznámit a objasnit, proč se v jejich případě jedná o subkulturu. Mimo jiné zde zmiňuje i vliv internetového prostředí na fungování subkultur. Ken Gelder postupuje ve své knize *Subcultures: cultural histories and social practice* podle stejného postupu a představuje v ní znik a historii subkultur, jejich postupný vývoj a rozšíření. Více se zde věnuje tzv. Birminghamské škole, než předchozí autoři a postupuje dle časové linie až do současnosti a vlivu virtuálního světa a médií na subkultury. Tématem dopadu internetu a médií se zabývá i Henry Jenkins s knihou *Convergence culture: where old and new media collide*. Jako jeden z mála se soustředí na moderní subkultury, které se formují kolem nových médií. Ve svých knihách se značně zabývá studiem fanoušků filmů, seriálů či komiksů.

Ve své podstatě jediným autorem, který publikuje o fandomových subkulturách na území ČR je Jakub Macek, který se jimi zabývá ve své knize *Fandom a text: fandom - subkultura textu*. V jeho interpretaci jsou fandomy strukturou, která se zabývá vyhledáváním, konzumací a rozbořením textu. Macek však textem nemyslí pouze psané slovo, nýbrž vše, co z něj vychází. V jeho podání z textů vychází celý mediální fandom, od filmů, seriálů k počítačovým hrám. Fanoušci prostřednictvím svých aktivit pro danou skupinu zpracovávají text a to doslova i v přeneseném slova smyslu, například tvorbou kostýmů či upomínkových předmětů.

Fidova téměř encyklopedická publikace, která zda byla vydána díky snaze České společnosti Sherlocka Holmese, je jedinou česky vydanou knihou, která pojednává o Doylovo

díle z mnoha úhlů. Jako jediná se zabývá v jedné ze svých kapitol o fanouškovském kultu, který kolem Sherlock Holmesa vznikl.

4 Teoretická východiska

Kapitoly v rámci teoretických východisek se zabývají vymezením termínů a pojmů, které výzkumník ve své práci využívá, a bez kterých by nebylo možné téma odborně obsáhnout.

4.1 Kultura

Pro pochopení toho, co je fandom, proč je subkulturou, co je subkultura zač, je vhodné začít od pojmu, který je všechny zastřešuje a tím je kultura.

Pojem kultura je odvozen z latinského slova colere (pěstovat, vzdělávat) a původně souvisel s oblastí zemědělství. Ve významu vzdělávacím a udávajícím hodnoty, je spojován až s Cicerovou filozofií jakožto „*kulturou ducha*“. Od této doby nabývá pojem kultura velké řady různých definicí a významů v rozdílných oborech, i v profesionálním prostředí lze nalézt stovky definic kultury. Například v přírodních vědách se za kulturu považuje proces (množení mikroskopických organismů v laboratorním prostředí) i produkt (organismy tímto způsobem vypěstované). (Hebdige, 2012, str. 25; Eriksen, 2007, str. 18).

Slovo „kultura“ je nejčastěji chápáno jako synonymum pro sdílený pohled „*na život a obraz světa členů určité skupiny, který je odlišuje od členů jiných skupin.*“ (Eriksen, 2007, str. 17) Také je možné ji chápat jako rozdíl mezi člověkem a zvířetem. Kultura se neustále proměňuje, je mnohoznačná, neustále se vyvíjí, proto je obtížné stanovit její hranice a přesně určit předěl různých společenství. Z antropologického úhlu pohledu je kultura množinou nadbiologických prostředků a mechanismů, díky kterým se jednotlivé společnosti přizpůsobují vnějšímu prostředí. Specifické kultury, způsob, kterým se velké sociální skupiny od sebe odlišují, jsou fenoménem typickým pouze pro člověka, který u zvířecích společenství nebyl zatím významně pozorován. Kulturou jsou ovlivňovány i zcela přetvářeny způsoby a formy chování člověka. Vše, co člověk získává v procesu socializace, všechny sdílené normy, hodnoty, způsoby chování, tradice, rituály, dovednosti a znalosti, mohou být taktéž označeny jako kultura. (Sopoci, Buzik IN. Smolík, str. 27) Kultura lze být definována taktéž jako soustava představ, vzorců, činností, v koloběhu neustálých interakcí. Jsou to duchovní a hmotné hodnoty, kterým dal vzniknout člověk, a v nichž se odráží historicky dosažená úroveň společenského vývoje. Kultura je tedy naučená, sdílená, integrovaná, racionální, přizpůsobivá a dynamická. Poskytuje jedinci referenční rámec, prostřednictvím kterého

člověk nahlíží svět a tvoří si ho dle svých představ předložených v rámci socializační funkce kultury. (Lawless, 1996, str. 39)

Pojmem kultura se v této práci myslí specifický životní styl určité konkrétní skupiny nebo společnosti lidí, který je určován vzorci chování jejích členů. Vzorce chování jsou činností jak zjevnou, tak i mentální. Pozorovatel může určité postupy chování sledovat, a zároveň každý postup, vzorec vede jeho nositele k naplňování určitých očekávání a přesvědčení, jež dávají vzniknout dalším, novým vzorcům chování. (Lawless, 1996, str. 39) Je to společná životní praxe, jsou to měřítka určující, jak jednatel vnímá, hodnotí a jedná. Kultura pro něj tvoří svět pochopitelný vlivem jazyka, obrazů, sociálních standardů prožitku a spojením všech je vzniká sociální chování. Skrze kulturu se lidé vyrovnávají s vnějšími tlaky změnou svého okolního prostředí. Tato změna je podmíněna zvládnutím funkční komunikace prostřednictvím sdílených symbolů s dalšími lidmi. Symbol je pojem, který označuje slova či předměty, nabývající krom svého vlastního významu i jiné hodnoty, souvislosti, informace, názoru i ideologie, na které se mohou vázat emoční hodnoty. Symbolem lze rozumět tedy výše zmíněné „něco konkrétního, co je konvenčním znakem něčeho abstraktního.“ (Mareš IN Smolík) Symbolem může být věc, vztah či skupina a jiné. Velká většina subkultur dává významný důraz na symboliku a vymezuje se například odlišným módním stylem. Oblečení, účes, doplňky, různé fyzické modifikace, tetování či piercing tím pádem slouží jako způsob komunikace subkultury mezi jejími členy i jako způsob vymezení se od většinové společnosti. (Hebdige, 2012, str. 43)

Kultura je prakticky vše materiální i nemateriální povahy, co člověka v jeho běžném životě obklopuje. Je to pojítko mezi lidmi, které určuje myšlenky a standardy, které dané skupina sdílí. Veškeré materiální projevy lidské činnosti lze označit jako kulturní artefakty. To, jak se má člověk chovat, jaké sociální normy mu jsou vštěpovány, stejně jako cíle, vize, jeho hodnoty a představy, jsou taktéž součástí kultury. Na dodržování sociálního celku společnosti dohlíží instituce. Těmito sociálními institucemi jsou rodina, stát, manželství, náboženství, školství a další. (Benedict, 1999, str. 27; Smolík, 2010, str. 29)

Důležitost kultury v dnešní době je neodmyslitelná ve vztahu k člověku a jeho identitě. Kulturní identitu tvoří kulturní charakter společně s kulturními rozdíly. Kultura v sobě zahrnuje řadu různých významů a patří do slovníku téměř každého člověka. (Eriksen, 2007, str. 20)

Z předchozích definic lze odvodit, že kultura je všudypřítomný a všeobjímající společensky vykonstruovaný soubor vzorců, který zásadně ovlivňuje chování jednotlivce.

4.2 Popkultura

Kultura, jak je popsána v předchozí kapitole samozřejmě podléhá dělení. V západní kultuře se tyto klony objevují v renesanci a pokračovalo do 18. Století. Úvahy o malířství Leonarda DaVinciho pracují s malířstvím jako s objektem nadřazeným sochařství, hudbě i poezii. Lze říci, že jakýsi přesun tam a zpět z uměleckých žánrů nadřazenějších k těm „nízkým“, je ze sociologického hlediska přirozený. Proto ani popkultura, kterou se tato kapitola zabývá, prochází změnou a v žádném případě není statickou.

Definicí popkultury se poprvé zabýval kulturní kritik britského původu, Matthew Arnold, ve svém díle *Culture and Anarchy*. Zde se pokusil polarizovat kulturu do dvou typů, které jsou rozdílné svou komunikací a cílovou skupinou. Jako „Anarchy“ je označováno to, co je masou vnímáno jako populární kultura, jež je v Arnoldových očích znakem ztráty úcty a podřízeného postavení vůči autoritám politickým i kulturním. Matthew Arnold ovlivnil vnímání popkultury odborníky a společností jako takovou a nastavil rozdělení nízké, populární, kultury a vysoké kultury. Mimo výše zmíněného byla populární kultura zkoumána významně Frankfurtskou školou. Původně se tato sociologická skupina zabývala vlivem masové kultury na distribuci nacistické ideologie. V kontextu Frankfurtské školy sloužila popkultura vládnoucí skupině jako nástroj moci k ukotvení svého postavení.

Popkultura v diskurzu dnešní doby byla výsledkem významných globalizačních vlivů v období postindustriální společnosti. Dalšími vlivy byla průmyslová revoluce a urbanizace. Za charakteristické žánry popkultury jsou označovány hollywoodské filmy, komiksy a braková literatura, dále jsou to nejrůznější moderní formy tance i hudby, například salsa, step, hiphop, metal, muzikály, videohry, počítačové hry, módní průmysl s další. Z ekonomického hlediska je popkultura odvětvím, jež generuje významný ekonomický a sociální dopad. Tato práce se primárně zaměřuje na dopady sociální.

4.3 Subkultura

Živý organismus i každý jiný celek se skládá z menších celků. Pokud se společnost blíží ke svému ideálnímu popř. normálnímu stavu, tak se vždy skládá výhradně ze svým vlastních menšin. Menšiny a jejich vzájemné vztahy se neustále proměňují. (Vladimír 518 a kol., 2013) Subkultura představuje určitou menšinovou kulturu dílčího společenství, která se odlišuje od většinové „oficiální kultury“. Příslušníci skupiny se mohou od většinové společnosti odlišovat na mnoha úrovních. Odlišujícími faktory mohou být věk, povolání, společenské postavení atd. Skupina se určitým způsobem projevuje, a to jinak než právě oficiální většina. Skupiny radikálně popírající většinovou kulturu vytvářejí tzv. kontrakulturu. Subkultura však není nikdy úplně izolovaná. Tento pojem se často užívá např. při studiu mládeže, etnických skupin atd. (Jandourek, 2001, str. 65).

Pro každou kulturu jsou typické určité vzorce jednání. V případě, že se tyto vzorce výrazně odlišují od vzorců většinové kultury, je používán pojem subkultura. Je-li kultura chápána jako systém vytváření a výměny významů mezi lidmi, je nevyhnutelná situace, kdy dochází ke rozdílnému vnímání těchto kulturních významů mezi skupinami. Odlišením se jedné od druhé vzniká subkultura. Subkultury jsou menšími, specifickými skupinami, jejichž vznik může započít jak vně, tak i uvnitř kultury majoritní, se kterou může být ve shodě nebo v konfliktu. (Jenkins 2006, str. 10). Členové subkultury se od majoritní společnosti diverzifikují pomocí nějakého prvku, který je společný pouze lidem, kteří se identifikují s danou subkulturou a jejím vnímáním světa. (Gelder a Thorton, 2005).

Obecně existují velká množství různých definic subkultury. Co má většina z nich společného, je fakt, že subkultura je segment společnosti snažící se odlišit od majoritní kultury společnosti. Definice subkultury lze dělit do dvou typů. Substanční, které se soustředí na vyjádření podstaty subkultur a funkcionální, jež se snaží pojmut funkce, kterých subkultury nabývají. (Smolík, 2010, str.31)

Kořen slova subkultura, „kultura“, zde znamená „komplexní způsob života“ či jakési „mapy významů“, pomocí kterých jsou její členové schopni porozumět světu. Významná je předpona „sub“ implikuje svébytnost a nutnost odlišit se od společnosti dominantní, či mainstreamové. V této interpretaci jsou subkultury skupinami lidí, kterým jsou společné hodnoty a normy odlišné od dominantní či mainstreamové společnosti a tyto skupiny poskytují svým členům mapy významů, které pro ně dělají svět srozumitelným. (Barker,

2004, str. 193) Předpona „sub“ může být chápána i ve významu něčeho „nízkého“, v tomto případě se jedná o nízké společenské postavení dané skupiny, která může být odsunuta na okraj dominantní společnosti jako kultura deviantní. (Smolík, 2010, str.31) Ze studia dokumentů vyplynulo, že pod pojmem subkultura jsou většinou chápány skupiny jako skinheads, punk, rockeři, a jiné, jejichž členové se cítí být odsunuti na okraj společnosti. Stejně jako v případě pojmu kultury nelze nalézt jednotnou definici subkultury. Existují však společné prvky, které lze u subkultur pozorovat. Muggleton je definuje jako: „*Fragmentární identita, rozmanitost stylů, nízký stupeň ztotožnění, vysoká úroveň subkulturní mobility, fascinace stylem a image, apolitičnost, pozitivní přístup k médiím či oslavování neautentičnosti*“ (Muggleton 2006, str. 158-159).

Členové subkultur se stigmatizují a dobrovolně přijímají exil, často u nich vzniká konflikt mezi „nepřirozeným“ a „přirozeným, oprávněným“. Je pro ně důležité obklopovat se věcmi, které nabývají symbolickým rozměru v rámci subkultury. Tyto předměty jako takové mají dvojitý účinek. Pro některé se stávají znakem zakázané identity a zdrojem hodnoty, mohou varovat „běžný“ svět před „přítomností odlišnosti, zatímco pro druhé se jedná o předmět, se kterým se běžně setkávají během života. Tyto předměty se stávají „stylem“ subkultury. Některé subkultury se exponují navenek a některé spíše undergroundově. Jak bylo zmíněno výše, subkultura vzniká z důvodu rodilné percepce významů pro skupinu osob. Následně se této spontánně vzniklé subkultury ujme kulturní průmysl a lidem, kteří s danou subkulturou sympatizují její vnímání distribuují jako životní styl.(Hebdige, 1979).

Další z řady definicí subkultury je: „Subkultura mládeže je strukturovaným a diferencovaným sociálním útvarům, jehož příslušníci vykazují specifické způsoby životního stylu, chování, jednání, sebeprezentace, komunikace a hodnotové orientace. Míra její odlišnosti od společnosti se odvíjí od míry kongruence nebo naopak difference jejich referenčních rámců“ (Suchanová, 2011, str. 26).

Životní styl, jak je patrné z předchozích definic, je jedním ze rozlišovacích znaků, díky kterému se tyto subkultury odlišují jak od většinové společnosti, tak od sebe navzájem.“ (Smolík, 2010, str. 36). Pojmem „style“ je zde myšlen soubor životních forem, které člověk aktivně prosazuje (Smolík, 2010, str. 38). Je to tedy to, co definuje subkulturu a ukazuje její odlišnost od všech ostatních subkultur, to, co jí vymezuje vůči ostatním skupinám. Tři složky ze kterých se „styl“ v tomto kontextu skládá jsou image, vystupování a jazyk. Všechny tyto jsou založeny na očekávání, tedy očekávaný vzhled, oblečení či doplňky náležící přeneseně

k dané subkultuře, očekávané chování, řeč těla a neméně důležitá specifická slovní zásoba a pravidla k ní náležící (Smolík, 2010; Brake, 1987, str. 64).

Subkultura, stejně jako kultura, disponuje subkulturním kapitálem, který slouží k jejímu odlišení od většinové kultury. Definovány jsou tři typy kapitálů, kulturní, ekonomický a sociální. Člověk získává svůj kulturní kapitál prostřednictvím výchovy a vzdělání, díky kterému nabývá sociálního statusu (Bourdieu, 2000). Subkulturní kapitál určuje, jak moc je určitý jedinec seznámen s významy a stylem subkultury, za jejíhož člena se považuje. Tento pojem se tedy do jisté míry podobá kulturnímu kapitálu podle Pierra Bourdieho, ale jedná se o vztah pouze k dané subkultuře a subkulturní kapitál konkrétního fandumu mu propůjčuje určitý status jen uvnitř skupiny. (Thornton 1997, str. 186). Subkulturní kapitál disponuje dvěma typy, a to ztělesněnou a objektivizovanou. První zmíněná je reprezentována znalostí zvyků a mechanismů subkultury, jaké vzorce jednání vlastní, jak interpretují svět a veškeré znalosti, které jsou pro konkrétní subkulturu relevantní. Druhá forma se týká vlastnictví objektů a hmotných statků, které jim propůjčují styl té dané subkultury (merchandising, sbírání předmětů, podpisů, specifické oblečení, tělesné modifikace, aj.)

Co se vzniku subkultur týče, v podobě, v jaké jsou známy nyní, jedná se o období po druhé světové válce, kdy se skupiny lidí snaží odlišit se od ostatních, a to například oděvem, který často nese tematické „slogany“. Během svých začátků byly subkultury médii označovány za nebezpečné složky společnosti. Subkultury jsou v očích většinové společnosti vandalové, gangsteři a tento pohled ze značné části stále přetrvává i v současnosti. Do zájmu médií se dostávají „emaři“ a jejich sebedestruktivní sklony (Vladimír 518 a kol., 2011) V druhé polovině 70.let dochází k posunu od moderních subkultur k postmoderním (Macek, 2006, str. 133)

V akademických kruzích se začíná o subkulturách ve větší míře psát až na konci sedmdesátých let, kdy přichází éra punku. V sedmdesátých letech se opomíjí fakta jako přecházení do dospělosti a tím pádem chápou život v subkultuře jen jako odvážnou společenskou, protirežimní rezistenci. V 21. století se začíná hovořit o subkulturách jako o nových, městských kmenech, hovoří se o neotribalismu. V roce 1999 vyšla studie Andyho Bennetta o subkulturách, dokládá vliv médií na formování subkultur a tak mluví o smazání společenských a prostorových rozdílů v rámci subkultur. (Vladimír 518 a kol., 2011)

4.4 Fandom

Slovo fandom nebo fanouškovská základna se postupně dostává i do povědomí laického obyvatelstva, aniž by bylo jasné, o co se přímo jedná. Fandomy, jakási společenství fanoušků, se dají považovat za specifický druh subkultury. .

Přijatelným tématem se fandom mohl stát až s příchodem takzvaného jazykového obratu ve společenských vědách, který přišel ke konci 60. let a se kterým se v rámci sociologie i antropologie konstituovala nová, silná paradigmatata, rozvíjející se v inspiraci jazykovědou (a z ní vycházejícím strukturalismem a poststrukturalismem) a etnografií. Tento zlom v pohledu na společnost postavil do jejího středu jazyk jako klíčovou společenskou instituci. (Hebdige, 2012, str. 8)

Tématice fandomů se v Čechách nevěnovalo nikdy příliš pozornosti a jakýkoli empiricky přesnější sociologický rozbor je prakticky nemožný z důvodu neexistence relevantních výzkumů, jež by se fandomem zabývaly. Jediná definice přísluší J. Mackovi, který fandom popisuje jako subkulturu založenou na produkci, konzumaci a distribuci textu, kterou rozšiřuje o vymezení fandomu jako: „jednu z nejvytrvalejších, nejrozsáhlejších a života nejschopnějších transgeneračních subkultur zrozených dvacátým stoletím“ (Macek, 2006, str.8).

V zahraničí, kde toto téma vzbuzuje více ohlasů, je fandom vnímán jako undergroundová subkultura, která se utváří na základě práce a zpracování obsahu komerční kultury, a člověk se stává jejím členem z potřeby interakce se stejně smýšlejícími lidmi. Právě spojením lidí se stejným zájmem vzniká fandom, který prostřednictvím vzájemné komunikace a spolupráce svým členům slouží k budování identity. (Jenkins, 2006).

Za první fandomy byly označeny tříděně zakotvené mládežnické skupiny (Hebdige, 1979). Pro fandomy v minulosti i nyní je typické jejich odloučení od převládající kultury. Často jsou tyto skupiny svým okolím, ale i teoretiky či kritiky vnímány jako výsledek masové kultury, která přitahuje „nezralé a hloupé publikum“. Zároveň to je prostředek, kterým média jsou schopná rozvíjet základy subkultur a identity. (McQuail, 1997, str. 36). Ale i v této oblasti dochází k postupnému vývoji, a ačkoliv byl fandom původně nahlížen pouze jako výsledek mediální manipulace, v současnosti vyjadřuje jakousi produktivní sílu publika (McQuail, 1997, str.36).

Definice J. Macka, která byla zmíněna na začátku této kapitoly, vidí fandom jako subkulturu, kde je hlavním tématem text. To však nelze brát doslova. Text je zde zamýšlen jako množina všeho, co se za textem skrývá, tedy veškeré výsledky tvůrčí aktivity dané subkultury, jejich spolupráce a společenských styků mezi jejími členy. Subkultury fanoušků tvoří řada těchto projevů od filmu, hudby, výtvarného umění, až po skutečné texty, tzv. fanfikce, které jsou fanoušky vytvořené povídky, které navazují či rozšiřují původní materiál, který poskytla komerční kultura. *„Fanoušci vnímají text s velkou a trvalou pozorností. Emocionálně se k textům poutají, ale zároveň si od nich udržují kritický odstup, který je podpořen skutečností, že recepti obsahů textů konzultují s ostatními. Četba je pro ně pouze začátek konzumace mediálních obsahů“* (Jenkins, 1992, str. 277 – 278).

Důležité je brát v potaz fakt, že se zájem fanoušků se neomezuje v rámci mediálního fandomu pouze na nějakou konkrétní sérii či žánr. Pro tuto skupinu je typické, že nachází naplnění v hledání a tvorbě spojení mezi jednotlivými žánry, v tomto případě texty (Jenkins 1992, str. 36). Jedná se o jednu z vlastností této subkultury, která ovlivňuje budování identity ve fandomu. Fani se většinou soustředí na texty, které se jich nějakým způsobem dotýkají, oslovují je a jsou pro ně natolik atraktivní, že to vytváří dostatečně silný vztah k celé subkultuře.

„Text (ať už má podobu povídky či románu, televizní a filmové narace, comicsového nebo výtvarného díla) hraje ve společenství fanoušků ústřední roli“ (Macek, 2006, str. 25).

Jedním z pojmů, které lze v publikacích zaměřujících se na mediální fandom je pojem pytláctví. Je jím označován proces vytváření významů ve zvětšující se škále interpretací, které si fandom vytváří (Jenkins, 1992, str. 34). Je důležité poznamenat, že fandom není jednotlivec, který si vybírá ze zdrojového média významy, které preferuje a které naplňují jen jeho potřeby. Ve fandomu toto přebírání textu probíhá prostřednictvím sociální interakce mezi jeho členy fandomu. (Jenkins, 1992, str. 76). Kooperace za účelem pracovat novým způsobem s dříve existujícími texty podněcuje a vytváří stav, ve kterém je činnost fanoušků zaměřena na zaplnění mezer příběhů, odhalení možných rozšíření příběhu či nápravy chyb v něm (Jenkins, 1992, str. 278). Fanoušci se tedy neustále vrací k originálním textům a konzultují všechny možné významy a díky aktivitě vložené do tohoto nebo do vlastní tvorby a schopnosti pracovat s obsahy a významy textů si fanoušek získává vlastní subkulturní kapitál. Dalším častým způsobem, kterým fanoušek navyšuje či symbolizuje úroveň svého kulturního kapitálu v rámci fandomu je sbírání jakýchsi kulturních artefaktů (Merchandising) (Fiske 1994, str.

43). Toto získávání kulturního kapitálu není nutně spojeno pouze s ekonomickým kapitálem, protože cílem není ani tak vlastnit co nejdražší artefakt, jako spíš vlastnit co možná největší počet objektů. Hlavní je šířka, ne cena. Objekty, které fanoušek získá, bývají oficiální kulturou viděny pouze jako bezcenná masová výroba (Fiske 1992, str. 44).

Stejně jako každá subkultura, se kterou se jedinec identifikuje, ovlivňují i fandomy každodenní život svých členů a často jsou významným prvkem tvorby identity jedince. V tomto případě je důležité odlišit pohled na fandomu z vnějšku a zevnitř. Navenek je jedním z nejviditelnějších znaků fandomu jeho odloučení od majoritní kultury, ale sami příslušníci ho vnímají spíše jako alternativní sociální komunitu, která ačkoliv žije v rámci populární kultury, není pro své následovníky jediným smyslem života, ale je pouze jednou jeho částí, která nijak nebrání v každodenním životě. Proto je důležité poznamenat, že identifikace fanouška s fandomovou subkulturou ho nevyčleňuje z kultury majoritní. Fandomy jsou specifické subkultury založené na společném zájmu o komunitu mezi lidmi, kteří se zajímají o stejný druh obsahů z komerční kultury (Jenkins, 1992, str. 84, 282).

Je důležité poznamenat, že zde nefunguje bezpodmínečná shoda, nýbrž se příslušníci jednoho fandomu mohou dále dělit a fokusovat svůj zájem dle dalších preferencí. Pro fanoušky je text, ve všech svých podobách prostředkem k úniku od reality a jedinec není pouze jeho asociálním konzumentem. Obzvláště v poslední době se pomyslná bariéra mezi mainstreamem² a menšinovou fantastikou rozpadá. Jako příklad mohou sloužit díla autorů, kterými jsou například Stephen King, J. K. Rowlingová, J. R. R. Tolkien či George R. R. Martin, jejichž masová popularita vystoupila výrazně z rámce fandomové subkultury, a to především díky filmovému průmyslu, prostřednictvím jehož se stali neoddiskutovatelnou součástí kultury v mainstreamu. (Macek, 2006, str. 9- 23)

S fandomem a fanoušky komiksů, anime, herní zábavy a popkultury je spojována řada stereotypů. Agentura Britepaper v roce 2014 vytvořila dotazník, na který odpovědělo více než 2600 osob, které navštívili některé z conů a zaměřila se v něm právě na stereotypy s fandomem spojované, pro lepší pochopení fandomu jako tržního segmentu. Jedním z nejčastějších stereotypů spojených s fandomovou subkulturou je genderové složení. Z výše

² „Hlavní komunikační proud spojující prostřednictvím dominantních médií většinovou společnost.“ (Macek, 2006, str.22)

zmíněného dotazníkového šetření vyplynulo, že fandom není doménou pouze mužů. Ti tvořili 55% (1217) respondentů dotazníku, ženy 45% (986) a 248 své pohlaví nespecifikovalo. Co se týče fanoušků pod 30 let, bylo genderové rozložení přesně 50:50. Tento poměr odpovídá i výsledkům dlouhodobého pozorování autora této práce. I přes zažitou představu, že se fanouškovstvím zabývají většinou muži, je tomu v některých případech naopak. Příkladem může být právě fandom Sherlocka BBC, kde jak je uvedeno v dalších kapitolách, tvoří většinu fanouškovské základny ženy. Dalším ze stereotypů je výrazná introverze fanoušků, kterou se práce více zabývá v kapitole o identitě a její tvorbě. Pojem fandom je zejména na české půdě značně propojen se Science Fiction. V jedné z jeho definic je výslovně uvedeno, že v případě fandomu se jedná o zájmovou činnost, kam patří četba Science fiction, kontakty prostřednictvím časopisů a také organizování setkání, conů³. (Smékal, 1991). Tato definice je v dnešní době již značně zastaralá, jelikož se fandomy přesunuly z fanzinů, které byly populární v 90. letech, do online prostředí sociálních sítí a fór.

4.5 Identita a její budování

Jak již bylo možné povšimnout si v předchozích kapitolách, v sociologii je nesnadné najít jednotnou definici jakéhokoliv pojmu v její množině, a to bez ohledu na to, jak dlouho je tento pojem zkoumán. Nejinak je tomu tak i v případě identity.

Identitu je možné chápat jako rámec pro porozumění tomu, kdo člověk je a jakou cestou se ubírá (Adams, Dominelli, Payne 2009, str.42). Jedinec bez přestání pátrá po své osobní identitě a během toho poznává životní role, se kterými se může ztotožnit a zároveň hledá své místo ve větších či menších společenských skupinách. V procesu tohoto hledání si klade otázky: „Kdo jsi ty? Kdo jsme my? Kdo jsou oni?“ (Tilly, 2002, str. 13). Jak z předchozích vět vyplývá, člověk získává svou identitu prostřednictvím vymezení se vůči svému okolí. Toto lze interpretovat tak, že proto, aby vznikla nějaká identita či společenství, je nutné, aby zde byl nějaký kontrast vůči těm druhým (Eriksen, 2007, str. 17).

³ Con, zkratka pro „Convention“, ve volném překladu se jedná o setkání fanoušků.

Identitu je možné si vizualizovat jako ruskou bábušku nebo jako soubor na sebe naskládaných soustředných kružnic. (Eriksen, 2007, str. 30) Je důležité identitu nenahlížet jako statický rozlišovací znak či sadu znaků, kterými jedinec disponuje. Může být nepřetržitým projektem, na kterém se pracuje během celého života, a který se mění v závislosti na vlivech, se kterými jedinec přichází do styku a na jeho životních zkušenostech. Tvorba identity je tedy sebereflexivní činností, kdy člověk zaujímá postoj ke své minulosti, který je ovlivněný a založený na jeho očekávání a nadějích pro budoucnost. Tento proces je člověk schopen i komunikovat dalším lidem (Giddens, 1991).

Chápání identity může být děleno na dva přístupy, kterými jsou esencialistický a sociální konstruktivismus. Všechny rysy a charakteristiky, se kterými se člověk rodí, které jsou mu přirozené a definují ho, spadají do přístupu esencialistického vnímání identity. Druhý přístup je opakem, který popírá esencialismus, a prezentuje identitu jako věc vytvářenou individuální vůlí (Calhoun, 1994, str. 40-52).

Konstruktivistický přístup na identitu nahlíží jako na soubor charakteristik a rysů přirozených jedinci, které ho definují ve vztahu ke společnosti. *„Identita je sociální produkt, který je v prostředí sociální reality relativně stabilní prvek. Společnost udává taktéž míru této stability.“* (Berger a Luckmann, 1999, str. 171).

Sociální konstruktivismus vnímá identitu jako způsob, s jehož pomocí se jednotlivci a skupiny odlišují ve vztahu k jiným jednotlivcům a skupinám. (Jenkins, 2006, str.18). Jak již bylo zmíněno v kapitole o fandomu, i zde platí, že identita není jen uvnitř jednotlivce, ale utváří se a vyvíjí v sociálních vztazích mezi více osobami (Lawler, 2008, str. 8) Identitu lze označit za zkušenost, do které spadají kategorie, sociální sítě, vazby, role, ale i skupiny a instituce. To vše slouží jako veřejná reprezentace dané zkušenosti a pro její výzkum je nutné soustředit se na spojení sociální konstrukce a sociálních vztahů. Identity do velké míry pracují na základě binárních opozic, kdy bez pomyslného „my“, by neexistovalo „oni“ ani „já“. Jedná se o definici hranice mezi námi a nimi, vazby nás s námi a další vztahy, které tak vznikají, a to nás s nimi a je s nimi. (Tilly, 2002, str. 80; 2008, str. 5-28). Proces sociální konstrukce probíhá celý život, kdy se člověk identifikuje ve smyslu tvorby identit, které jedinec přijímá a které ho utvářejí Tento proces identifikace není časově vymezen, naopak, pro mnohé může být hledání identit a identifikování se s nimi stát životním naplněním. Je třeba ovšem zmínit, že prvotní a základní formu identity si člověk buduje v rámci primární socializace sám a během života a sekundární socializace dochází k jejímu opakovanému přetvoření. (Berger a

Luckmann, 1999). V závislosti na tom, v jakém prostředí jedinec žije, jak je reprezentován v jeho kulturních systémech dochází k průběžné, nikdy nekončící, tvorbě a formování identity (Hall, 1996).

„Identita není něco, co je člověku jednoduše dáno, musí být neustále utvářena a udržována skrze reflexivní aktivity každého jedince.“ (Giddens, 1991, str. 52).

Jak již bylo zmíněno výše, proces identifikace nikdy nekončí a do jisté míry je základním kamenem reality, která ovšem musím být jedinci konstantně potvrzována osobami, ke kterým jedinec chová emocionální vztah a jež mu pomáhají se v jeho realitě orientovat (Berger a Luckmann, 1999, str. 148). Výše již zaznělo, že sebereflexe je klíčem k budování osobní identity, ale ta nestačí k tomu, aby si byl schopen nelézt své konkrétní místo ve společnosti. Pro tvorbu sociální identity jsou důležití tak zvaní významní druzí, kteří jedinci se sebereflexí napomáhají (Tajfel, 1981). Neopomenutelný význam má taktéž pocit vlastní hodnoty, který je výsledkem srovnávání skupin okolních s těmi, do kterých se jedinec řadí. Jak bylo již zmíněno, člověk svou společenskou identitu prověřuje a utvrzuje se v ní neustálým porovnáváním se s lidmi v okolí. Toto utvrzování se v identitě probíhá prostřednictvím společenských vztahů, kterým jedinec dodává určitý smysl. Veškerá aktivita spojená s věcmi, to, jak je o nich hovořeno, uvažováno, prožíváno a jak jsou reprezentovány jim dává smysl (Hall, 1997, str.3). V této problematice se reprezentací rozumí proces, během kterého je určitý význam produkován a rozšiřován mezi příslušníky kultury a nejdůležitější roli hraje jazyk, používání znaků a obrazů, jež konkrétní věci zastupují (Hall, 1997, str. 15).

Mezi člověkem a společenským prostředím dochází k transakcím, kterými se rozumí pomyslný přesun jakési energie mezi prostředími. Tyto transakce nabývají vlastních hodnot a jsou obohaceny o vzpomínky, porozumění, očekávání, ale i povinnosti a jejich soubory jsou označeny jako sociální vztahy (Tilly, 2002, str. 48). Veškeré vztahy, kladné i záporné, rivalita či přátelství a jiné, mezi aktéry sociálního života jsou svazkem těchto transakcí. V návaznosti na to každá skupina tvoří sociální kategorie, které do transakcí promítne, čímž se vnitřně odliší a může se tak prohlásit za subkulturu. Pomocí těchto kategorií dává vzniknout uzavřenému systému významů.

„Hranice, vztahy přes tuto hranici, vztahy na jedné straně hranice a příběhy dohromady tvoří kolektivní identitu. Změna v jakémkoliv elementu, ať už k ní dojde jakkoliv, ovlivní všechny další elementy“ (Tilly, 2005, str. 8).

V okamžiku kdy jsou identifikovány tyto kategorie významů, které jsou jasně ohraničené a uzavřené, přichází čas pro vymezení se prostřednictvím veřejně deklarovaných nároků, jež slouží jako poslední krok v procesu sociální identifikace. Tento krok slouží k upevnění a posílení hranic určitého systému sociálních kategorií a během toho dojde k deklaraci identity, postavení a programu. Cílem je informovat ostatní skupiny o existenci daného systému, a přimět je k jeho přijetí, aby i identity, které v jeho rámci vznikají nabyly své platnosti a jednoznačnosti (Tilly, 2008, str. 123).

Z předchozích definic vyplývá, že zde existují dva aspekty, aspekt osobní a sociální identity. Táže-li se jedinec na otázku „kdo jsem“, odpověď mu poskytuje sebereflexivní osobní identita. Jejím prostřednictvím se vyhrazuje vůči ostatním, protože každý se vnímá odlišným způsobem a chce být unikátní. Osobní identita se skládá z prožívání a uvědomění si vlastních atributů, tedy svých dovedností a zájmů, jedná se o sebepojetí, které určuje vztahy s druhými. Na druhé straně stojí sociální identita, která je sebepojetím, jež jedinec odvozuje od své participace v sociálních skupinách. Tato sociální identita, která je pro jedince nástrojem k tomu, aby se začlenil do skupiny a je pro něj odpovědí na otázky jeho původu a budoucí cesty kam lze zařadit demografická dělení, ale i příslušnost k subkultuře. (Macek, 2003, str. 58; Kouřilová, 2011).

Zároveň může sociální skupina nabývat podoby subkultury, a být základem pro vývoj sociální identity. Nejinak je tomu i v případě subkulturního kapitálu, jež může pracovat jako stavební kámen osobní identity. Není výjimečným případem, že jedinec přijímá styl subkultury, jejímž členem se cítí být, za svůj vlastní a svou roli jakožto člena subkultury obsáhnout do svého vlastního sebepojetí. Problémem každého společenství je, že všichni mohou být jeho součástí. Společenství je ohraničeno a je třeba definovat, jaký vstupní lístek je potřeba k tomu, aby se jedinec mohl stát jeho součástí. Definovat, co utváří skupinu je nelehké a odpovědí existuje nepřeberné množství a stejně je to i s výčtem způsobů, jejichž pomocí se společenství ohraničují. Členové skupiny mohou být sjednoceni povoláním, pohlavím, politickými idejemi, příbuzenstvím, společným původem, kulturou či zájmy. (Eriksen, 2007, str. 21)

4.5.1 Socializace:

V rámci socializace jsou rozlišovány dvě stránky, které se navzájem prolínají, ontogenetická, během které se jedinec přizpůsobuje společnosti, a ve které by měl fungovat. Druhá, sociogenetická, slouží k tomu, aby bylo možné předávat kulturu společnosti a umožnit jí pokračování. (Smolík, 2010, str. 21) Je proces, během kterého si jedinci vštěpují pravidla chování, soubory hodnot, názorů a postojů, by se mohli stát plnohodnotnými členy společnosti. Tento proces trvá celý život. Primární jednotkou je rodina zejména během dětství, na kterou navazuje sekundární socializace v mládí a dospělosti, kdy na jedince působí mimo rodiny i další skupiny, subkultury. Člověk v průběhu socializace adaptuje role, které mu společnost přisuzuje v jednotlivých životních obdobích. Během socializace se člověk stává společenským tvorem, který nežije a ani žít osamoceně nemůže. Pokud věk členů subkultury přesahuje hranici 25-30 let, většinou se tyto skupiny rozpadají, ale existují i případy, kdy lze prvky subkultur mládeže nalézt i u starších lidí, kterým může subkultura nahrazovat rodinu, tedy emoční, sociální a materiální podporu.

Pro utváření subkultur jsou důležité i takzvané vrstevnické vztahy. V těchto skupinách existují jedinci, kteří se vzájemně integrují, znají se, dodržují normy typické pro danou subkulturu, jejich role ve skupině jsou propojené a disponují společným vědomím „my“. Zároveň prostřednictvím společné skupinové identity dochází k rozvoji identity individuální. Tyto skupiny lze dále dělit, a to na vnitřní, se kterými se jedinec identifikuje, a vnější, vůči kterým si udržuje odstup.

S přibývajícím věkem jedince se tyto skupiny a přístup k nim proměňuje. Zatímco adolescenti jsou rádi napodobování nebo napodobují. Dospívající jedinci chtějí být svými vrstevníky vnímáni, chtějí být slyšet, vidět, být oceněni. Jedinec si jejich prostřednictvím posiluje vlastní pozici a pocit významnosti. Tyto vrstevnické vztahy fungují primárně k tomu, aby člověk našel sám sebe a svou hodnotu, jelikož sami o sobě vrstevnické vztahy hodnotu nemají a člověk se i v takové skupině může cítit osamocen, ačkoliv zde dochází ke sdílení stejných problémů, životních situací, emocí. (Macek, 2003, str. 57)

Tyto vztahy jsou důležité pro tvorbu identity jedince a toto hledání sociální identity ho může vést k subkulturám mládeže, které se formují ze skupin na základě společných zájmů, vědomí, aktivit, sdílené identity, hodnot, ideálů, módy, médií a dalších.

Vrstevnícká skupina funguje taktéž jako referenční skupina, která ovlivňuje formování hodnotového systému jedince. Subkultury mládeže lze nahlížet z úhlu pohledu jedince, malé sociální skupiny a majoritní kultury. V odstavci o socializaci bylo zmíněno její ontogenetické hledisko, které vštěpuje jedinci jeho roli ve společnosti. Příslušnost k subkultuře, možnost identifikovat se skupinou je způsob, kterým jedinec může hledat svou identitu v době její krize. Jejím prostřednictvím může formovat své postoje, hodnoty, vztahy jak k okolí, tak k sobě samému. S přijetím do skupiny, je jedince přidělen určitý status a role v socializačních procesech uvnitř subkultury. Může zde dojít i k vytvoření jakési paralelní kariéry, která se liší od té profesní. V případě, že je člověk neúspěšný v jiných aspektech života, mu může tato paralelní kariéra dodávat sebevědomí. Toto však není pravidlem a i společensky úspěšný člověk může najít své místo v prostředí subkultur. (Smolík, 2010, str. 29)

4.5.2 Identita subkultury

Jak vychází z kapitol výše, v dnešní době je pro jedince posláním nalezení své vlastní identity, k čemuž nejčastěji dochází deklarací vlastní odlišnosti. Je to nutkání jedince utéci z neurčitěho davu, vymezit se vůči němu a všem ostatním členům společnosti, aby dokázal svou vlastní jedinečnost. Tento úkol, čímž je deklarování své unikátnosti musí jedinec zvládnout sám, a to nalézáním svých předností a řídit se podle nich v určování a dosahování svých dalších cílů. Toto nutkání je často naplňováno právě prostřednictvím subkultur a jiných skupin, které dopřávají jedinci možnost z neurčitěho davu vystoupit. Tyto skupiny posléze svým vlivem na životní styl jedince utváří jeho rámce pro percepci vjemů a významů. (Bauman, 2002).

To, co je označováno za životní styl, lze tím rozumět například náležitost k určité skupině i vícero skupinám, sehrává důležitou roli i v procesu identifikace. V současnosti je jedinci poskytnuto nekonečné množství voleb, a možností, které není schopen zpracovat a sám se rozhodnout, která bude pro něj nejlepší variantou. Původně jedinci k návodu, jak správně vybrat, sloužila rodina, avšak ta v posledních desetiletích svou roli ztrácí. Nebývá natolik stabilní a silná, aby jedinec mohl nabýt dostatek sebevědomí pro rozhodnutí se. Následkem je lidský pocit nutnosti zvolit si určitý životní styl, který mu složí jako prostředek k poznání a formování identity. Ta mu poté zpětně potvrdí nebo vyvrátí správnost volby. Ve

Ve středověku k identifikaci docházelo jednoduše, a to příslušnictvím ke stavu. Později, v moderní době tuto roli převzala třída a nyní v době postmoderní, která člověku poskytnula nekonečné množství voleb a životních stylů, je nutné, aby se jedinec v hledání své identifikace aktivně zapojil. Nyní je nutností, aby člověk hledal vhodnou matici významů a její interpretaci, které si zvolí za své vlastní a bude dle nich vytvářet své volby. Prostřednictvím těchto nabízených systémů, které si člověk vyhledá, může dokládat svou unikátnost. Typickým příkladem jsou právě subkultury, které umožňují jedinci prezentovat sebe jako originál (Bauman, 2002).

„Možnost volby a individualismus jako klíčové faktory formování identity. Základní ideou je, že neo-kmeny potvrzují náš pocit identity a jedinci nacházejí potěšení v hybriditě konzumerismu“ (Blackman, 2005, str. 12 In. Andrlík, 2013, str. 20).

Je důležité poznamenat, že identita jedince v rámci subkultury nevzniká okamžitě. Poté, co si člověk vybere některou ze subkultur, se kterou se ztotožňuje, je nutné, aby rozšířil své znalosti a vědomosti o znaky jím zvolené skupiny. Mezi typické charakteristiky moderních subkultur patří jimi poskytnutá skupinová identita a homogenost stylu za pevnými hranicemi, které jsou silně bráněny (Muggleton, 2006, str. 52).

Kolektivní identita může být označena jako promyšlený, v některých případech i nepromyšlený následek interakci, jež jsou sociálně strukturovány a vytvářeny samy o sobě. Příslušnost a její podíl ke kolektivní identitě je podmíněna procesy indukce, během kterých dochází k symbolickému vytváření a definování atributu „podobnosti“ členů oproti rozdílům a odlišnostech druhých (Eisenstadt-Giesen, 2003, s. 363).

Tato skupinová identifikace je teorií sociální identity popisována jako kolektivní vnímání, které dává skupině status netradiční sociální entity (Lau, 1989, str. 220. In. Tyler, Krame, John, 2014). Cílem sociální identifikace je zprostředkovat jedinci možnost osvojení si ideálů a významů jím vybrané skupiny, prostřednictvím jichž se bude moci započít s identifikací. Míra skupinové identifikace člověka je dána vědomím příslušnosti ke skupině, emocionálními vazbami ke zvolené skupině, vztahem k hodnocení okolí, ale i tím, jak je sama skupina nahlížena ve svém okolí. Míra příslušnosti jedince a jeho identity k nějaké skupině je dána přímo úměrně tomu, jak moc je považován sám sebou i okolím za člena dané skupiny (Lau, 1989. In. Tyler, Krame, John, 2014). S tímto procesem zapojení se do skupiny a hledání

své pozice v ní je pojen pojem sebekategorizace, který byl vysvětlen v předchozích kapitolách.

„Sebekategorizace vede ke zdůraznění vnímaných podobností mezi sebou samým a dalšími členy vlastní skupiny, stejně jako ke zvýraznění vnímaných rozdílů mezi sebou samým a členy ostatních skupin“ (Burke a Stets, 2000, str. 225).

Tyto rozdíly a jejich míra, kterou na sobě jedinec pozoruje, mu udává hranice pro vlastní začlenění se do skupiny a poskytuje základ pro sběr subkulturního kapitálu. Díky tomuto kapitálu jedinec následně získává svou pozici v rámci jím zvolené a přijaté subkultury, zároveň se s ním pojí i očekávání o přijetí některé z rolí jedincem. V rámci každé skupiny existuje určitá hierarchie a tyto role slouží k jejímu udržení. Každá z nich je spojena s očekáváním, která musí být v jejím rámci naplňována. Díky rolím je vytvářen kontext, který je svádí dohromady, ale zároveň jim propůjčuje jedinečnost a pevnost vztahů mezi nimi (Burke a Stets, 2000, str. 228).

Pro pozorování identifikace je nutné mít minimálně dvě jasně definované sociální skupiny. Jedinec se zařazuje do jedné i více skupin v rámci sociální kategorizace, a tato jeho definice sama sebe mu pak slouží k tomu, aby výrazněji vnímal rozdíly mezi skupinami navenek spíše než mezi jejich příslušníky uvnitř. Jedinci patřící do stejné sociální skupiny vnímají a reagují na spoustu věcí podobně. Tento jev je způsoben procesem internalizace mechanismů a principů skupiny (Kouřilová, 2011, str. 19).

Skupinu ve smyslu spojení subkultury a identity je možné vnímat taktéž jako prostor, a to prostor, který poskytuje jedinci místo pro sebereflexi. Člověk tak činí s ohledem na pravidla skupiny a porovnává svůj úhel pohledu s pohledem a postoji ostatních, kteří se identifikují se stejným referenčním systémem (Nakonečný, 1995, str.68). V této skupině si jedinec vytváří vazby s dalšími jejími členy a jejich existence mu pomáhá provozovat i aktivity složité, které by sám nezvládl (Aronson, 2013, str. 52).

V subkulturách, jak bylo popsáno výše, funguje kolektivní identita, která slouží jako hranice od ostatních skupin. Je nutné, aby pro správné fungování měla jasně stanovené hranice a členy, jež budou schopní odlišit, analyzovat a dekonstruovat znaky své vlastní a ostatních subkultur (Eisenstadt-Giesen, 2003, s. 276).

4.5.3 Stigmatizace

„Proces stigmatizace souvisí s negativní stereotypizací. Máme sklon připisovat osobě, jež vykazuje nestandardní zájem, činnost či vlastnost, i celou řadu dalších nedokonalostí či odlišností“ (Goffman, 2003, str. 13).

Stigmatizace je jedním z výrazných vlastností fandomů. Jejich členové si stigmatický status připisují zejména z důvodu odlišnosti od majoritní kultury a jejich vlastní uzavřenosti. Většinová společnost fanoušky vnímá jako „podivíny a extravagantní asociály“, pro které je typická, že utíkají do vlastních smyšlených realit, aby se vzdálili neúspěchům v realitně většinové, a fanoušci tento pohled nezřídka přijímají. (Macek, 2006, str. 39)

Je důležité odlišovat zde reakce stigmatizované na stigma a reakce jeho okolí. Obecně je popsáno několik variant, kterými stigmatizovaný reaguje na své stigma. Často se pokouší o přímou nápravu, kdy má nutkání se zbavit stigmatu, aby zapadl do většinové společnosti, nebo může své stigma využívat k zisku, příkladem může být využití odpudivého zevnějšku k odehnání potenciálních agresorů. Další variantou je, že se stigmatizovaný pokouší nalézt pozitivní aspekt svého stigmatu. To může vést ke kompletnímu přehodnocení společensky vykonstruovaných pravidel, kdy se jedinec zamýšlí nad definicí slova „normální“ v sociokulturním kontextu. Jednou z hraničních reakcí na stigma může být jakási vzpoura stigmatem postižených jedinců vůči majoritnímu většinovému pohledu na určitou věc, a to do té míry, že svůj stigmatický status a znaky, kvůli kterým ho má, začne deklarovat veřejně a vystavovat na odiv (Goffman, 2003, str. 57).

5 Vlastní práce

5.1 Fandom Sherlocka Holmese v zahraničí

Fandom Sherlocka Holmese je odborníky považován za první organizovaný fandom v historii. Když v roce 1893 sir Arthur Conan Doyle ve své povídce „The Final Problem“ ukončil život slavného detektiva jeho shozením z Reichenbachských vodopádů a povídka vyšla v časopisu Strand, vzbudil tento jeho čin vlnu neočekávané nevole. Autor sám postavu detektiva nechoval v oblibě a tuto literaturu považoval za brak. V okamžiku, kdy se vydání Strandu v roce 1893 dostalo ke svým čtenářům, 20 000 z nich zrušilo své předplatné, což magazín přivedlo téměř na pokraj krachu. (Fido, 2005, str. 134)

Mezi současnými fanoušky se vypráví legenda, podle které prý mladí muži po celém Londýně nosili černé pásky na pažích a černé stužky na kloboucích jako výraz zármutku nad Holmesovým skolem. Tato legenda, která byla dlouhou dobu považována za fakt, bývá v poslední době některými z Holmesových nadšenců vyvrácena s tím, že se jedná o informaci vytrženou z kontextu jednoho z rozhovorů s Doylovým synem⁴.

Fandom Sherlocka Holmese, jak by šlo nazvat tehdejší předplatitele Strandu, v té době reagoval na skon literární postavy již zmíněným zrušením předplatného či rozhněvanými dopisy na adresu Doylea. V Americe začaly vznikat skupiny s názvy typu „Let’s Keep Holmes Alive.“ Tato přehnaná reakce, která je tak typická pro dnešní internetové příspěvky, byla na konci 19. století něco naprosto nového. Žádná takováto reakce se u fanoušků do té doby neobjevovala. Samotný pojem „fanoušek“ (angl. Fan) se tehdy začal krátce používat jako označení nadšenců amerického fotbalu a jednalo se o zkrácení slova „fanatik“ (angl. Fanatic). Pro čtenáře bylo typické, že přijmuli události, které se v díle udály a posunuli se dál, ale v roce 1893, se poprvé projevila jejich snaha o reciproční vztah s jejich oblíbeným dílem.

Historik David Payne popisuje Holmesovy fanoušky jako „*rozsáhlou neintelektuální nižší střední třídu a střední třídu obyvatel města; tedy pracující třídu, která je na vzestupu...*“⁵. Jednalo se o tuto střední třídu, na kterou se Strand zaměřil a poskytl jim texty,

⁴ <http://www.bbc.com/culture/story/20160106-how-sherlock-holmes-changed-the-world>

⁵ <http://www.bbc.com/culture/story/20160106-how-sherlock-holmes-changed-the-world>

jež by mohly být nyní označeny za vzrušující, koncepčně propracované žánrové příběhy plné tajemství a vědecké fikce. (Vyhlídka, 2014, str. 35)

V roce 1901 vzrostl tlak společnosti na Doylea do té míry, že napsal svou zřejmě nejznámější povídku, a to *The Hound of Baskerville*, kterou v roce 1903 následovala *The Adventure of Empty House*, ve které Doyle detektiva na přání čtenářů oživil. Od roku 2011, ve kterém byl poprvé vysílán seriál *Sherlock* na stanici BBCOne, se zájem o tuto fiktivní postavu markantně zvýšil. Stejně tak jako počet fanoušků a jejich vliv na samotný seriál.⁶

„Když A.C. Doyle nechal zemřít SH, tak fanoušci, tehdejší viktoriáni nosili na znamení smutku černou pásku a když vlastně v seriálu BBC došlo k tomu takzvanému úmrtí, tak se zase objevilo takové obrození této akce v podobě "I believe in Sherlock Holmes" a "Moriarty was real" a prostě tyto hlášky, které se psaly všude (viz. Obrazová příloha, obr.č.3) , fanoušci na setkání dělali tímto způsobem jakoby podporu, že jo, na twitteru a na těchto věcech fungovaly hashtagy a jako některý věci se napříč tím fandomem opakují stále v čase.“ (Daphne)

5.1.1 Společnosti SH

Všichni fanoušci nachází své naplnění ve sdružování a rozboru díly, jež je jejich cílem pozornosti, v případě fanů Sherlocka Holmese je tomu stejně. V roce 1928 založil páter Ronald Knox první společnost, která tehdejší fanoušky sdružovala a zároveň představil už žv roce 1911 myšlenku tzv. Velké hry, a to v přednášce *Studies in the Literature of Sherlock Holmes*. Velkou hrou se v pojmosloví fanoušků Sherlocka Holmese rozumí přijetí faktu, že Sherlock Holmes byl skutečný člověk, John Watson byl jeho kronikář a A.C. Doyle pouhý „literární agent.“ Od té doby začaly vznikat první holmesologické spolky. Dnes jich je po celém světě kolem 800. (Fido, 2005, str. 67)

„...tak ta Holmesiána, vím, že je to první takovej fandom, ale vznikla s těma holmesovskejma dílami, ... První založil Páter Knox a pak byl ten New Yorskej, kterej ještě je. Ale myslím si, že ty lidi si v tom mnohem víc uvědomujou, že si v tom hrajou, ostatně to velkofanouškovství se točí kolem tý Velký hry. To se jmenuje Velká hra a tam se to točí kolem

⁶ <http://www.bbc.com/culture/story/20160106-how-sherlock-holmes-changed-the-world>

toho, že Sherlock Holmes reálně existoval a Arthur Conan Doyle byl pouze Watsonův literární agent a další takový propriety...“ (Johanson)

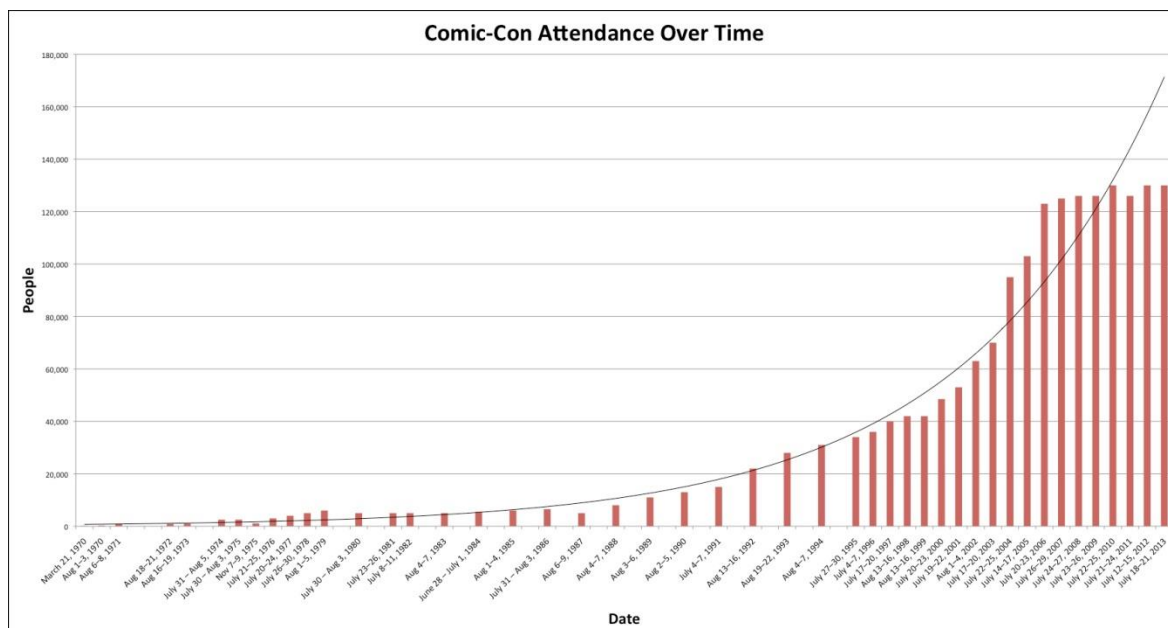
O zahraniční spolky se z výzkumníkem dotazovaných narátorů zajímají zejména členové českých oficiálních spolků, kterými se zabývá kapitola „Instituce“. Následující příklady jsou největší společnosti, které se Sherlockem Holmesem zabývají a jež byly během interview některými narátory zmíněny.

Mezi nejznámější patří skupina s názvem Bakerstreet Irregulars. Jako „Příležitostní detektivové z Baker Street“ (dále BSI) byly v kánonu označovány děti ulice, které pomáhaly Sherlocku Holmesovi získávat informace v ulicích Londýna. Dne 6.1. 1934 založil Christopher Morley toto společenství. Dnes má kolem 150 členů a stát se jím je možné pouze na pozvání, jelikož se jedná se o vysoce prestižní skupinu. Asi nejslavnějšími členy jsou Franklin D. Roosevelt a Isaac Asimov. Být členem této skupiny bylo privilegiem mužů, což vyvrcholilo v roce 1968, kdy proběhly protesty, aby se členy BSI mohly stát i ženy. Jednou z nich byla například Evelyn Herzog. (Fido, 2005, str. 150) Od roku 2006 probíhá výzkum orální historie u členů BSI. The Sherlock Holmes Society of London a předchozí dvě společnosti se zaměřují na studium kánonu a jsou známy po celém světě. Jejich ekvivalentem ve fandumu Sherlocka BBC jsou Sherlockology, Bakerstreet babes a mimo jiné i Threepatch podcast.

5.1.2 Conventions

Pod tímto pojmem se nachází označení velkých srazů fanoušků. Zkráceně se jim říká „cony“ a jak bylo zmíněno v teoretické části, pro tvorbu identity je možnost setkávání se dalšími členy subkultury velmi důležité. Conventions tuto potřebu pro fanouška naplňují. Tyto akce, zejména v zahraničí, mají obrovskou popularitu a mnozí fanoušci jsou schopni přeletět kontinent, aby se mohli dané události zúčastnit. Aktivity, kvůli kterým fanoušci cony navštěvují, jsou zejména odborné přednášky, besedy a rozhovory s autory či herci, nákupy fandomových atributů a mimo jiné i rozšíření okruhu lidí ze skupin v rámci fandumu, se kterým se jedinec ztotožňuje. Z toho lze odvodit, že tyto aktivity fanouška v rámci conů boří zažitý stereotyp o introverzi a uzavřenosti fanoušků.

Obrázek 1: Návštěvnost Comic Conu v letech

Agentura Brite vytvořila v roce 2016 rozsáhlý výzkum mezi fanoušky přímo na jednom z největších conů na planetě. Otázky v jejich dotazníku byly fokusovány na návštěvníky ComicConu v San Diegu. Agentura se v něm fokusovala na některé stereotypy a také na ekonomické aspekty návštěvnosti těchto akcí

Podle výše zmíněného výzkumu, 65% z dotazovaných jezdí na cony se seznámit s novými přáteli, 55% jezdí s rodinou a přáteli, 40% za účelem setkání fanoušků z jiných skupin, 43% navštěvuje cony, aby se tam potkalo s lidmi, které do té doby znalo pouze online. 15% respondentů přiznalo, že jezdí na cony hledat romantické vztahy.⁷ Jedním z důvodů návštěv těchto akcí je i nákup fandomových upomínkových předmětů, kterým se v zahraničním i českém fandomu říká „merch“ (Merchandising). I toto přispívá k tomu, že popkultura kolem komiksů, anime, seriálů, filmů a her je značně ekonomicky výnosnou činností, a to zejména v zahraničí. Agentura Brite, ve výše zmíněné studii, odhaduje, že fandomové cony v roce 2013, jen v severní Americe, vydělaly 600 mil. USD, a to pouze na vstupních poplatcích. Lze předpokládat, že se vzrůstající popularitou a slučováním

⁷ Eventbrite, Fandom conventions: Behind the mask

fandomové popkultury s kulturou masovou budou tato čísla narůstat. Důkazem tohoto rozrůstání je i obrázek grafu výše, kde je vidět zvyšování počtu návštěvníků na Comic Conu s ubíhajícími léty.

5.1.2.1 Merchandising

V předchozí kapitole byla na tento pojem již zavedena řeč a jako většinu pojmů spojených s fandomovými subkulturami, je obtížně najít pro něj vhodný český ekvivalent. Ve svém původním významu, slovo merchandising označovalo schopnost, zajistit, že se správné zboží nachází na správném místě, ve správný čas a za správnou cenu. Ve fandomovém světě je jako merchandising označeno vše s tematikou daného zájmu, co si fanoušek může pořídit, aby tím deklaroval svou příslušnost k fandomu.

Téměř 70% respondentů z výzkumu agentury Brite uvedlo mezi 3 největší motivace k navštívení conů doslova „*buy stuff i'm interested in*“, tedy „*nákup věcí, o které se zajímám*.“ Obecně se pro to vžilo právě označení merchandising, zkráceně merch. V Čechách se prodejem fandomového zboží zabývají obchody ComicsPoint a FanBase, avšak velmi populární je i vlastnoruční výroba.

5.2 Fandom Sherlocka Holmese v ČR

Následující kapitoly se zabývají konkrétním výzkumem, který se stal základem pro tvorbu této práce. Hlavním tématem je zde Sherlock Holmes a jeho vliv této postavy na život a identitu českých fanoušků.

5.2.1 Instituce

Dříve než se přikročí k rozboru identity jeho členů, je vhodné čtenáře stručně seznámit s organizovanými skupinami, které v rámci ČR existují. Všechna tato uskupení mají přesně danou strukturu a některé zde fungují už desítky let. Následující kapitola je zaměřena na instituce, které byly zmíněny narátory v provedených interview.

5.2.1.1 Česká společnost Sherlocka Holmeses

Nejdéle na české půdě funguje Česká společnost Sherlocka Holmese, která byla založena 13. Května 2000 na knižním veletrhu v Praze. Návrh stanov tohoto nevýdělečného občanského sdružení byl přijat 4. Října 2000 a Společnost byla oficiálně registrována. Fakticky začala fungovat 25.11. 2000 se srazem 12 zakládajících členů v Praze.

5.2.1.2 Institut pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese

Institut byl založen skupinou holmesologů, kteří se vyčlenili z České společnosti Sherlocka Holmese. Jeho členové hojně publikují a přednášejí.

Za zmínku jistě stojí pan JUDr. Martin Kloubek, který je externím pracovníkem Katedry kriminalistiky Policejní akademie ČR, členem představenstva Bílého kruhu bezpečí, členem Společnosti pro kriminalistiku, redakční rady Hlásí se policie a výboru územní organizace IPA. Byl viceprezidentem České společnosti Sherlocka Holmese a nyní figuruje právě v Institutu. Ve svých přednáškách často propojuje své znalosti kánonu se svou dlouholetou kriminalistickou praxí.

Další významnou osobností je Doc. Dr. Ing. Václav Liška, který přednáší ekonomickou teorii na ČVUT. Je členem oborové rady Dr. studijního programu, vede doktorské kurzy z ekonomické teorie a kapitálového trhu. Krom výuky je taktéž předsedou

historického spolku Svatobor. Hluběji se zajímá o dvě významné osobnosti - českého krále Jiříka z Poděbrad a renesančního umělce Leonarda da Vinci. Figuruje také ve Sdružení hasičů ČMS a České společnosti Sherlocka Holmese, ze které odešel do Institutu. Vykonává funkci prezidenta Památkové komory České republiky. Toto jsou jen dva z 15 momentálních členů a hojně se věnují publikační činnosti a vystupují jako dobrovolnické divadlo.

Tyto dvě výše zmíněné instituce jsou ekvivalentem k oficiálním institucím, které byly zmíněny v souvislosti se zahraničním fandomem. Tyto instituce jsou značně elitářské a jejich členem se člověk může stát po dokázání encyklopedických znalostí kánonu. Členové těchto uskupení nebývají mladší 30 let, a jak lze vytušit ze zaměření některých jejich příslušníků, jedná se o odbornou a vědeckou společnost.

„Institut pro život a dílo Sherlocka Holmese, jestli to říkám správně, pak jsou Holmesiani, který nevím, jak se oficiálně jmenujou, protože o nich oficiálně nikdo nic neví, taková elitářská skupina trošičku, pak je samozřejmě BBC Sherlock fandom, pak jsou ještě další skupiny, o kterých nic moc nevím, ono jich bude existovat víc, hlavně je spousta lidí, kteří nejsou primárně dominantně součástí, vůdčí silou v tom fandomu, kooperují v jiných, ale pořád do toho tak nějak spadají.“ (Storm)

5.2.1.3 Sherlock BBC Český fandom

Tato facebooková komunita byla založena v roce 2012. Do té doby neexistovaly vyloženě česky fungující skupiny, ve kterých by se mohl zapojit fanoušek z ČR ve svém mateřském jazyce. Cílem bylo sjednotit fanoušky BBC Sherlocka na českém území a přivést je na srazy, které se od roku 2012 konají dvakrát ročně. Během 4 let se tato skupina rozrostla na 1800. odběratelů na FB. Co se srazů týče, nárůst zájmu je značný, zatímco na prvním srazu byly pouze 4 lidé, v roce 2015 už to bylo 32 i s mimopražskou účastí.

Administrátoři Sherlock BBC fandom krom pořádání srazů, pikniků či společných návštěv kina aktivně fungují na českých conech a přednáší na Britconu v rámci FFestivalů, na starost mají z části vedení linie Sherloconu v Brně a významně se podílí na miniconu Čaj se Sherlockem Holmesem v městské knihovně v Praze.

Sherlock BBC Český fandom aktivně spolupracuje s Intitutem pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese a se zahraničními Three Patch Podcast.

Srazy, které tato komunita pořádá, jsou odlišné od velkých conů a protože v malém okruhu osob je pro fanouška příznivější podnebí pro navázání rozhovoru. Tyto srazy někdy nabývají podoby téměř skupinové terapie, kdy se všichni zúčastnění nejdříve představí, většinou uvádí svou fandomovou přezdívku, své url, pod kterým fungují na webu Tumblr.com a další fandomy a věci které je zajímají. Programem většinou bývají činnosti, při kterých je nutná interakce s dalšími členy, aby došlo k rozboření ostychu, který je pro nově přichozí členy typický.

„Tak jsou dvě oficiální skupiny, co vím, zaregistrovaný u nějakýh o ministerstva něčeho a to je právě Společnost Sherlocka Holmese a právě už jmenovanej Institut pro výzkum života a díla SH a potom fungujou nejrůznější stránky, převážně na facebooku“ (Daphne)

Všechny ze zmíněných společností se nějakým způsobem angažují v osvětě dalších Holmesových fanoušků prostřednictvím přednášek a participací na akcích po celé České republice. Jak bylo již zmíněno v předchozích kapitolách, srazům fandomových fanoušků se obecně říká „cony“. V České republice nejsou tak rozsáhlé jako v zahraničí, přesto ty největší navštíví až 3000 lidí. Během kalendářního roku zde probíhá řada těchto akcí, z čehož v této práci budou zmíněny ty, které se jakkoliv zabývají postavou Sherlocka Holmese. V rámci FFestivalů to je samostatná linie Britcon, věnována britské kultuře, kam Sherlock Holmes neodmyslitelně patří, dále to je Whocon, v jehož rámci se pořádá tzv. Sherlocon a nakonec je to jednodenní minicon Čaj se Sherlockem Holmesem.

Avalcon a Parcon, festivaly, ze kterých se vyvinul Festival fantazie, fungují v ČR už více jak 20 let. Festival fantazie se koná každý rok, první týden v červenci ve městě Chotěboř. Jedná se o největší setkání fanoušků science fiction, fantasy a popkultury obecně v České republice. V posledních letech se počet návštěvníků pohybuje právě kolem 3000 lidí.

První sraz fanoušků fantastiky zde proběhl v KD Junior v roce 1996. Účast byla kolem 100 lidí a sám sraz se nazýval Avalcon. V programu bylo 25 pořadů a 15 projekcí. Následující rok počet účastníků vzrostl více než dvojnásobě. Pro 240 osob byl připraven program s 40 pořady a 20 projekcemi. Nyní se všechna tato data zdesetinásobila.

Tabulka 2 Odhadovaná návštěvnost FFestivalů

	2015	2016
Festival Fantazie	4000	3300
PragoFFest	1200	1000

Zdroj: Vlastní zpracování, data poskytnuta z <http://amber.festivalfantazie.cz>

Dalším conem, ve kterém je část věnována Sherlocku Holmesovi je Whocon , třídní festival zaměřený na britský seriál Doctor Who⁸. V roce 2016 proběhl jeho třetí ročník, a to v Brně, v prostorách gymnázia v ulici Třída kapitána Jaroše. V rámci této akce jsou pořádány přednášky, workshopy či promítání, stejně jako tomu je v případě Festivalu Fantazie. V roce 2014 byl rozšířen o linii Sherlocon, zabývající se čistě postavou Sherlocka Holmese a vše s ním související. V roce 2015 byl program rozšířen o linii Bacon, která se věnovala problematice cestování v čase mimo seriál Doctor Who na oslavu 30. výročí prvního filmu ze série Návrat do budoucnosti.

Hlavním organizátorem této akce je Marek Veverka, který původně pořádal srazy brněnských whovianů⁹. Ty postupně přerostly v con, na který se sjíždí fanoušci z celé republiky. Sherlocon se do programu zařadil v druhém ročníku Whoconu. Tyto dva seriály spojuje osoba stejného scénáristy, Stevena Moffata, proto organizátorům přišlo logické zařadit ho do programu jako samostatnou linii. Whocon je na rozdíl od Festivalu Fantazie zaměřen primárně na rodiny s dětmi. Tuto událost dělají fanoušci pro fanoušky a panuje zde přátelská atmosféra. Taktéž je jasně viditelná snaha o to, udělat tento con, přístupný velkému obecenstvu za přiměřenou cenu, i přes riziko ztráty. Tím se Whocon značně liší od FFestivalů, které jsou již více zaměřeny na ziskovost a výnos z dané akce.

Tabulka 3:Whocon 2013

Příjmy	Příjmy ze vstupného	90 269Kč
	Příjmy ze členských příspěvků	8 400 Kč

⁸ V České republice vysílán pod názvem Pán času

⁹ Označení pro fanoušky seriálu Doctor Who

Příjmy celkem		98 669Kč
Výdaje	Pronájem prostor	50 000 Kč
	Propagační materiály	10 000 Kč
	Propagační výrobky	10 000 Kč
	Provoz akce	10 000 Kč
	Webové služby	4 000 Kč
	Ceny do soutěží	5 000 Kč
	Další (pojištění, pronájem pokojů pro hosty, apod.)	9 669 Kč
Výdaje celkem		98 035 Kč
Rozdíl		+ 634 Kč

Zdroj: vlastní zpracování. Data poskytl prezident Whoconu, Marek Veverka

Tabulka 4: Whocon 2014

Příjmy	Příjmy ze vstupného	165 000 Kč
	Příjmy ze členských příspěvků	14 000 Kč
Příjmy celkem		179 000 Kč
Výdaje	Pronájem prostor + pojištění	39 000 Kč
	Propagační materiály	10 000 Kč
	Propagační výrobky	12 000 Kč
	Provoz akce	15 000 Kč
	Ceny do soutěží a na prodejní stánek	30 000 Kč
	Další (pojištění, pronájem pokojů pro hosty, apod.)	5 000 Kč
Výdaje celkem		111 000 Kč
Rozdíl		68 000Kč

Zdroj: vlastní zpracování. Data poskytl prezident Whoconu, Marek Veverka

Tabulka 5: Whocon 2015

Příjmy	Příjmy ze vstupného	310 587 Kč
	Příjmy ze členských příspěvků	22 200 Kč

Příjmy celkem		333 000 Kč
Výdaje	Pronájem prostor + pojištění	39 000 Kč
	Pronájem kina	32 000 Kč
	Propagační materiály	10 000 Kč
	Host – ubytování, cestovné, stravné a odměna za vystoupení Peter Purves	160 000 Kč
	Daběři (T. Bebarová, P. Burian, P. Procházka)	45 000 Kč
	Propagační výrobky	12 000 Kč
	Provoz akce	15 000 Kč
	Ceny do soutěží a na prodejní stánek	16 000 Kč
	Další (pojištění, pronájem pokojů pro hosty, apod.)	5 000 Kč
Výdaje celkem		334 000 Kč
Rozdíl		- 1 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování. Data poskytl prezident Whoconu, Marek Veverka

Svým rodinným přístupem se Whocon značně liší od Festivalu Fantazie. Zatímco v Chotěboři se průměrný věk návštěvníků pohybuje kolem 20 let, na Whoconu je to pouze 15 let. Dalším rozdílem je fakt, že tento noc je vhodný pro fandomové nováčky. Jedinec si ho může užít i bez okruhu přátel, jelikož jsou hlavní náplní přednášky, workshopy a besedy. Festival fantazie nebývá moc přívětivý k úplným nováčkům. Jsou tam jasně daná pravidla, které je nutné zvažovat po celou dobu conu. Zároveň slouží spíše jako příležitost k setkávání lidí ze všech koutů České a Slovenské republiky, takže oficiální program je zde spíše sekundární náplní volného času.

5.2.1.3.1 Čaj se Sherlockem Holmesem

Nejnovějším přírůstkem mezi cony v ČR je určitě Čaj se Sherlockem Holmesem, který se koná každý rok v lednu, kolem data narození Sherlocka Holmese, a to v Městské knihovně v Praze. Je nejmladší a zároveň nejkratším conem, Návštěvníci zde mohou pobýt pouze mezi 17 a 21 hodinou. Stejně jako Coniáš, festival pro fanoušky SFaF, patří pod patronaci Městské knihovny v Praze.

V roce 2016 proběhl druhý ročník tohoto miniconu a přednášeli zde zejména členové Institutu pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese. Posluchači se mohli dozvědět, jak vypadalo ve viktoriánské době stolování, oblékání a policejní vyšetřování. Každý rok je součástí programu taktéž divadelní představení. Mimo přednáškový sál, může návštěvník conu posedět v čajovně, která v knihovně pro tuto akci každoročně vyrůstá.

Tabulka 6: Čaj se Sherlockem Holmesem - počet účastníků

	2015	2016	2017
Počet účastníků	100	190	160

Zdroj: Vlastní zpracování dle informací poskytnutých pořadatelem

Cony hrají důležitou roli v životě fanouška, protože umožňují jedincům, kteří primárně fungují ve světě internetu, sociální interakci s dalšími stejně zaměřenými lidmi. Všechny české cony oplývají rozsáhlým programem, který mohou fanoušci navštívit. Pořádají se přednášky, besedy, divadelní představení, nejrůznější projekce a workshopy. Spousta z těchto programů nutí návštěvníky conu k vzájemné komunikaci i spolupráci. Celkem běžným jevem je, že si fandomoví lidé najdou na conu partnera/ku.

„...ale seznámí se ten člověk s novějšíma lidma s podobným názorem, může tady potkat nějakýho životního partnera, třeba taky nebo může získat pocit, že někam patří (Johanson)

Problémem těchto velkých conů je, že je lepší je navštěvovat již v nějakým způsobem, dříve vzniklé skupině, spíše než jako solitérní jedinec. Obzvláště pro introverta, pak může con být spíše utrpením než zábavou. Na druhou stranu, pro jedince, který už má mezi návštěvníky daného conu své známé se tato událost může stát nejdůležitější obdobím v roce.

„Z vlastní zkušenosti můžu říct, že cony jsou skvělá věc, a jsou skvělá věc, pokud máte skupinu lidí, se kterými se znáte, když tam jedete ve skupině, ale když tam jede člověk sám o sobě, tak je to poněkud komplikovanější, myslím si, že spousta fanoušků jsou v zásadě introverti a pro introverta je začlenit se do nějaký skupiny, která už funguje nějakým

způsobem musí být strašně těžký, takže cony určitě ale spíš ve skupině než v jednotlivci, protože fandom je prostě skupinová aktivita a jeden člověk není fandom.“ (Scotty)

Pro mnohé z fanoušků jsou právě cony jistým útočištěm, kam se opakovaně a každoročně vracejí, kde mohou na pár dní uniknout od reality většinového světa. V některých případech fanoušek noc považuje za jedinou část roku, na které záleží. Lidé z České a Slovenské republiky se zde potkávají a mnohdy je to jediná možnost jak se s určitými osobami být i jen pozdravit. Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, tyto akce patří neodmyslitelně do životů většiny fanoušků. Jedinci si zde posilují své sociální vazby s příslušníky stejné skupiny a potkávají členy skupin ostatních.

5.2.2 Životní styl

V návaznosti na cony jakožto akce, které značně ovlivňují lidskou identitu je zapotřebí zmínit různé cesty jedinců do světů fandomu. Nejen na území české republiky, ale i v zahraničí lze podle těchto cest členit fanoušky na skupiny zaměřující se na studium povídek a Doylovy literatury, kde na druhé straně této pomyslné škály jsou skupiny kolem mediálních fandomů zde konkrétně fanouškovská základna seriálu Sherlock

„U mě to bylo tak, že jsem byla ze začátku je člověk součástí těch internetových komunit, což samozřejmě není to samý a právě teprv s příchodem fandomu Sherlocka se to zlomilo a já jsem poznala lidi, co žijí v mojí zemi a v mém městě a ten kontakt s nimi byl trošku jednodušší, takže prostě jsem začala komunikovat s tím fandomem na internetu, pak jsem zjistila, že dělají sraz, tak jsem na něj prostě šla, to že jsem kolem vás kroužila 40 minut a nemluvila s váma je něco jinýho.“ (Scotty)

„Sherlocka Holmese od dětství a rodiče jsem doháněl k šílenství tím, že jsem se musela koukat buď na Sherlocka Holmese nebo na Shakespeara a kdykoliv něco mělo v názvu "Sherlock Holmes" tak jsem to musela vidět, takže můžu s klidem říct, že jako většinu filmů a seriálů se Sherlockem Holmese, co u nás šlo jsem viděla a tak trošku se i považuju za odborníka na

tuhletu filmovou část, ale samozřejmě mám přečtenej i ten knihovní kánon, co se týče pastišů, tak jim pořád tak nějak nedůvěřuju a držím se prostě ty doylovský předlohy“ (Daphne)
„hlavně to byl totální šok, výraz "byla jsem jako Alenka v říši divů je přesnej. Musela jsem si zvyknout na spoustu věcí, hlavně na ten jekot uvnitř, a spoustu naprosto nemyslitelných věcí,“ (Daphne)

V: „A jak ses dostala konkrétně sem? “

Storm: „Přes kamarády samozřejmě. “

Jedním z nejdůležitějších znaků jakékoliv kultury je její jazyk, nejinak je tomu i u subkultury Sherlocka Holmese.

„Myslím si, že je velký rozdíl mezi tím, jak se fandom prezentuje navenek a způsobem jakým komunikuje mezi sebou, protože, být součástí fandomu znamená adoptovat určitéj styl komunikace, určitou kulturu a myslím si že je v zájmu člověka, který chce ještě nějak fungovat v reálným světě aby byl schopen tyhle dvě věci oddělit, protože si nedokážu představit, že způsobem kterým komunikuju na internetu se svými kamarády bych komunikovala s normálním světem.“ (Scotty)

„Určitě to je nějaký komplex narážek, nevím, určitě se mění i způsob, jakým spolu mluvíme, což je ovlivněný i tím že na internetu komunikujeme prostřednictvím prostě psanýho slova a člověk při psaném projevu je zvyklý se vyjadřovat se trochu jinak, je tam čas na nějakou vlastní korekci, na nějakou cenzuru sebe sama. Já nechci chodit úplně moc do konkrétních případů.“ (Scotty)

Typickým znakem českých sherlockians v běžné mluvě je časté užívání anglicismů, či úplné nahrazování českých částí vět, anglickými.

„Jak postava? Snad pairing, ne? Johnlock, of course. Cannot separate these two guys...“

„[...]Honey, you should see me in the crown. Nejlépe když jste přímo v Tower of London na

jezdícím pásu u korunovačních klenot. Tamní hlídači ale nejsou amused a maj tendenci vás vyvést.“ (Petra)

Často užívají tzv. Inside jokes, tedy vtipy, které dávají smysl pouze zarytým fanouškům. Většina těchto vtípků vzniká v rámci sociální sítě Tumblr., kde se ve většině případů hovoří pouze anglicky. Zde ovšem někteří z respondentů naráží na problém v českém prostředí, protože veškeré hlášky či vtipy při překladu ztrácejí svou vtipnou složku.

„Purple shirt of sex“, „Tell us about Rupert Graves“, „Breathing is boring“ a podobně. Problém s těmito výrazy je v tom, že jsou anglické a nenápadně je použít v rozhovoru s „civilistou“, tak není možné.“ (Scotty)

Dotazovaní tyto a další určité specifické výrazy používají v běžné společnosti pouze sporadicky, protože jak sami říkají, ostatní si stěžují, že jim nerozumí ani slovo. Mezi sebou však užívají běžně výrazy jako například: „Kánon“, což je soubor 4 románů a 56 povídek, které napsal Arthur Conan Doyle. Dále je populárním pojem „Cosplay“, doslova „kostýmní hra“, který označuje činnosti, kdy se fanoušek obléká a předstírá, že je smyšlená postava; většinou se jedná o sci-fi, komiksy, seriály atd.

Con je zkratkou pro slovo „Convention“, a jedná se o akci, během které se na daném místě shromažďují lidé s podobnými zájmy, aby ukázali svůj respekt danému médiu. V ČR momentálně existuje Starcon (pro fanoušky série Star Gate, Star Trek a Star Wars) a zejména Festival Fantazie, který se odehrává na začátku července ve městě Chotěboř. Ten zaštiťuje menší tematické cony, od české literatury po japonské anime. Součástí taktéž bývají rozhovory se zahraničními herci a tvůrci seriálů, filmů, her a dalších. Stejní pořadatelé zajišťují i PragoFFest a další akce pro fanoušky.

Slovo „Ship“ je zkratka pro romantický vztah mezi postavami, lidmi, kteří se dle dané osoby k sobě nejvíce hodí. Bývá často užíván v oblastech fanouškovské tvorby povídek (fanfiction), to koresponduje se zkratkou „OTP“, (One True Pairing), a znamená to oblíbenou kombinaci postav ve fandomu. Popisuje perfektní pár, nehledě na pohlaví. Tyto OTP pak bývají fanoušky „shipována“.

„Když se bavím s kamarády z fandomu, ostatní lidi si stěžují, že nám nerozumí ani slovo. Jde o základní pojmy, jako jsou fandom, canon, ship, OTP, názvy shipů jako Johnlock nebo Mormor a věci, co se týkají fanfikcí – slash, AU, angst...“ (Bára)

V roce 2012, kdy byl český fandom jen okruhem cca 50 lidí, se mezi účastníky pořádaných srazů vytvořila pevná přátelská pouta, protože se dostali do okruhu lidí, pro které jsou dané hlášky, užití výrazy a emoce spojené se seriálem Sherlock stejně přirozené jako pro ně a nikdo je pro výběr jejich literatury nesoudí. Pouze prostřednictvím facebookové stránky, Sherlock BBC Český fandom, tohoto pouta nebylo možno dosáhnout, a proto se několikrát ročně konají srazy a dochází tím k sekundární socializaci mezi českými fanoušky. Lidem, kteří se znají jen z Facebooku, Twitteru či Tumblr, je tak umožněno se, třeba i po několikaletém přátelství“ setkat.

„V tom holmesovském fandomu to je třeba i "Velký hiát" Je to to období, kdy Holmes skončil, jakože v těch reichenbachských vodopádech a než se zase objevil po těch třech letech, snaživej a zdravej. Tak tomuhlectomu období třech let se říká Velký hiát“.(Johanson)

Sherlockian nebo Holmesian

Já bych tady teď uvedl na pravou míru ten pojem Sherlock fandomu, protože ho mám přece jenom spojený s tím BBC Sherlockem, když se řekne jenom Sherlock. Takže co se týče Holmes fandomu, tak někdy na té střední škole, když jsem si ještě kupoval ty vydání od Joty, tak se tam objevila možnost připojit se do České společnosti Sherlocka Holmese, té jsem se stal členem, byl jsem jím asi tři čtyři roky, pak jsem šel do Prahy studovat vysokou školu, takže jsem začal pravidelně docházet na ty schůzky, začal jsem se tam podílet na těch záležitostech, jako Divadlo pro Muzejní noc například, nějaký další aktivity jako "Střílení na Sherlocka Holmese" pradon, na Psa Baskervilleského, teda pardon. A podobné interní aktivity, které se tam odehrávají. Později jsme se trošku odtrhli a přetransformovali na ten Institut, Teď to je Institut studia života a díla Sherlocka Holmese a pro mě je to jakoby ten klasický fandom. Jako Sherlockians, který vznikli z BBC Sherlocka jsou relativně nová záležitost, která ještě musí projít, jestli se udrží. Není to nic stálého, trvalého, je taky dobře možné, že za nějakých 10 let nikdo nebude vědět, že nějaký Cumberbatch někdy toho Sherlocka hrál.

Holmesian, co si představíš?

Homelesíán je hanlivé označení nefanů Sherlocka pro fany SH, takže předpokládám, že Holmesiádu. Co pro mě znamená je především kánon doylovský a potom případně jeho zpracování s Jeremym Brettem v titulní roli jako filmově a potom vztah Holes vs Watson, který je poměrně dost důležitější jako, myslím si, že v dnešní době se k sobě lidi takhle dobře kolikrát ani nechovají, i když ten Holmes ho dost uzemňuje, toho Watsona, a že by možná ani nebylo na škodu, kdyby se některé rodiny přiučili o tom, jak by mohly fungovat. Jako v domácím prostředí. (Johanson)

„Určitě, sherlockians mi přijde, že se spíš na internetu pojí s těmi fanoušky BBC Sherlocka, kdežto Holmesians je takový jako obecnější, ale spíš si myslím, že to vede k tomu klasickému viktoriánskému.“ (Martine)

„No, jsou fanoušci a jsou fangirl, pro mě a fangirl jsou pro mě ty osoby, který já saj nad tím hercem a takovým tím zákulisím pouze některých částí a dál jakoby nedohlídnou nebo je to prostě nezajímají a to je takový to fangirlení a mám i takovou zkušenost, že jim to vydrží tak dva tři roky a už pak ke konci nejsou nějak náruživý a nezajímají se ani o novinky ohledně filmu, seriálu. Jsou to takový stars, rychle vzplanou a rychle zhasnou.“ (Daphne)

5.2.2.1 Fanouškovská tvorba

„Cosplaye, bych řekla, rozhodně cosplaye, zrovna u toho Sherlock fadnomu vím, že jsou některý fakt úžasný, fanouškovský videa, ty jsou skvělý, různý parodie, o kterejch, jsem si jistá, že už jich pár bylo zmíněno, Norská parodie, která je už vlastně docela legendární, všimlo si toho i BBC, pak máme různý crossovery s jinýma věcmama od BBC a ne jen od BBC, což je taky svým způsobem skvělý, ty lidi jsou neuvěřitelně variabilní, kreativní. Pak máme, už byl oficiální con, kterej teda byl svým způsobem asi dost pofidérní a svým způsobem proběhnul a podle všeho to taky nebylo úplně špatný. Na comic conu a na různých národních setkání má ten sherlock fandom má dost často hrozně velký velký zastání, což prostě si taky myslím je dost zajímavý, že se lidi nebojey k tomu přiznat, a to je skvělý. Pak máme prostě různý nápisy, všude možně po světě s tou sherlockovskou tematikou namátkou prostě I believe in Sherlock

Holmes na Lenonově zdi a podobně, což prostě je úžasný, že v podstatě seriál, kterej má, když to tak řeknu, prostě pár hodin materiálu, oficiálně vydanýho, že má takovejhle neuvěřitelný dopad na víceméně celosvětový publikum, myslím si, že to se jen tak nestává. “ (Storm)

5.2.2.1.1 Fanfikce

Velkým trendem a znakem českých i zahraničních sherlockians je četba a tvorba fanfikcí. Fanfikce je zde prostředek, díky kterému mohou fanoušci knih, seriálů, filmů a dalších, psát o svých oblíbených postavách a rozvíjet příběhy dle vlastní fantazie. Jedná se o čistě fanouškovskou tvorbu vycházející z originálu (buď dějově, nebo jen v oblasti postav).

„Psávala jsem fanfikce, ale tato ambice bídně zhynula, když jsem zjistila, jak dobří autoři ff mohou být.“ (Scotty)

Tuto tvorbu lze nalézt na internetových stránkách fanfiction.net, archiveofourown.com a svým způsobem na všech portálech, které povolují uživatelům sdílet delší texty. Rozsah fanfikcí může nabývat statisíců slov. Všichni z dotazovaných deklarovali, že fanfikci přečetli či ji dokonce tvořili.

Jelikož je poptávka po tomto typu literatury veliká, existuje mnoho žánrů. Nejčastějším typem je tzv. „slash“, tedy typ fanfikce, která v sobě zahrnuje gay pár. Tyto páry jsou pak označovány lomítkem mezi jmény. V případě Sherlock BBC se jedná zejména o Sherlock/John. Od tohoto poté vznikají tzv. ship jména, jako Johnlock (John a Sherlock) či Mormor (Moriarty a Moran), která v sobě zahrnují jména osob v daném páru. Slash je také znakem fanfikce určené čtenářům starších 18 let, a to zejména z důvodu obsahu scén do daného věku nevhodných. Slashová tvorba pak může obsahovat i některé „kinky“ (netypické sexuální praktiky) od sado maso, svazování po tzv. „mpreg“, kdy jeden z mužského páru otěhotní, nebo „omegaverse“, kde postavy jednají dle hierarchického systému pudového jednání, a proto se v tomto žánru fanfikce objevují dominantní a submisivní postavy, s přesně vymezenými pravidly výběru sexuálních partnerů.

„Už dlouho jsem žádnou fanfikci na Sherlocka nečetla, ale kdysi jsem jich přečetla spoustu. Hlavně jsem četla slash na Johnlock a někdy Mormor. Nesnáším fanfikce se špatným koncem

a main character death, takže spíš čtu delší fluff fanfikce s happyendem. A nečtu některé kinky, jako BDSM nebo mpreg.“(Bára)

Non slash je fanfikce, která není soustředěná na romantický a tělesný vztah hlavních protagonistů. Mezi ně patří například tzv. „casefics“, které se soustředí na řešení konkrétních detektivních případů. Dalším žánrem, který čtenář může najít je „romance“, který se zaměřuje pouze na „zamilovanost“ hlavních aktérů, popřípadě i na psychologické dopady, stejně jako „fluff fanfikce“, která se věnuje zejména domácí idylce „shipovaného“ páru, zakončené šťastným koncem. Nejčastějšími žánry fanouškovské tvorby jsou v tomto fandomu spolu se „slashem“ tzv. „angsty“, což jsou fanfikce v nichž je důležitým prvkem pocit naděje, úzkost a neustálý boj v zoufalých situacích. Častým prvkem angstových fanfikcí je „main character death“, tedy úmrtí jedné z hlavních postav.

„Mně to přijde fascinující, že vlastně jeden příběh dá vzniknout tisícům, v případě Sherlock fandomu milionům fanfikcím a příběhu který se od toho odvíje a je to neuvěřitelný jak některý jsou takový začátečnický a někde člověk musí začít a jiný jsou neskutečně propracovaný, který by daly na vlastní knihu nebo film a je neuvěřitelný pak sledovat, že lidem stačí malá inspirace, popud a co dokáží všechno vytvořit.“ (Melody)

Všechny z výše zmíněných žánrů fanfikcí se odehrávají v současnosti, sledují vývoj postav dle originálních scénáristů. Více mohou autoři fanouškovské tvorby upustit uzdu svým fantaziím v rámci tzv. AU, které je zkratkou pro „alternative universe“, tedy fanfikce zachovávající postavy, avšak vesmír kolem nich je velmi odlišný. Příkladem může být „kid!lock“, jež přemísťuje děj i postavy do období Sherlockova dospívání či „uni!lock“, který vrací postavy ze seriálu do prostředí studia vysoké školy.

„[...]myslíš jako slash a tak? Čtu slash, pak různé povídky všech ratingů; casefics, non-slash taky, romance a angst, často i AU povídky, kid!lock, uni!lock apod., magický realismus – všechno co se týče Sherlock ff (kromě omegaverse a mpreg – uh – zvládám všechno)“ (Martina)

Zejména vlivem malého počtu ženských postav v seriálu Sherlock, vzniká mezi fanoušky

velká spousta „genderswapových“ fanfikcí, které jsou typické tím, že autor změni mužské postavy v ženské a naopak.

„Jo a štvu svoji profesorku na literaturu, protože jí pořád píšu práce jako Johnlock fanfikce a já jsem jí odevzdávala, protože nesnáším Roma a Julii od Shakespeara, bytostně ji nesnáším a přijde mi to naprosto absurdní a celej ten příběh je už prozrazenej dávno před tím, než si člověk k tomu sedne a fakt si to přečte a napsala jsem jí to celý jako Johnlock fanfikce a když jsem jí to odevzdávala, tak jsem s takovou opatrností jsem jí říkala, že kdy by jí jakoto přišlo moc drsný, protože tam byly i určitý erotický scény, tak ať to prostě zmačká a vyhodí. Já jsem jí odevzdávala dvě, tu druhou jakožto pojistku a že budeme dělat, že jsem to neodevdala a ona potom, když mi to opravovala a dávala mi to zpátky, tak říká "no Terezo, já jsem teda očekávala něco ostřejšího, ještě to dopepřete" a já si řekla "tak fajn, výzva přijata."“
(Melody)

„setkala jsem se s takzvaným shipping, přiznávám se, dělávala jsem to taky, ale prostě si říkám, že jsem oproti většině fanoušků strašnej suchar. No jako, sedět v kině, vidět ty dvě postavy a říkat si "tak, šup šup, pusu" nebo člověk prostě jakoby zaregistruje, okomentuje a tím to pro mě prostě končí. Nečtu ty nejruznější fanfiky, který bohužel v současný době, když si člověk vezme ten vývoj fanfiků, když to bylo, aspoň co já mám informace, tak fanfiky vznikly díky seriálu Star Trek, nebo se nejvíc proslavily, kdy vlastně seriál skončil a fanoušci chtěli vědět, jak to je dál, další vývoj postav nebo měli pocit, že jako u některých postav ten příběh nebyl úplně odvyprávěnej, že tam je něco skrytýho, a tímhle způsobem začaly vznikat ty fanfiky pro mě. Ale dneska je to spíš jen o těch vztazích a musím říct, že v mnoha případech asi jenom o sexu, tak jako, jak říkám, já fanfiky nečtu, ale z toho co vím od lidí, co fanfiky čtou, tak je to pro mě hrůzostrašný tajemný les, kam odmítám vlézt a zároveň si říkám "panebože děkuju, že neumím dost dobře anglicky na to, abych to četla, protože v ten okamžik by mi to v tu chvíli začali všichni předhazovat "hele, koukej, tohle si musíš přečíst." No a četla jsem teda pár těch přeloženejch, ne vyloženě k tématu Sherlocka Holmese, ale je to hodně hodně, prostě já sama jsem v tom nevyrostala, pro mě je to nepochopitelný. Takže jako i prostě to vytváření vztahu sexuálního, partnerskýho mezi SH a JW, to musím říct, že to strašně trpím, jako ano, jsou přesně scény, kdy si říkám "no jo, kluci, tak hup, šup", jako já,

ale je to prostě ten daný situační humor, není to alfa a omega toho fanouškovství, což mám pocit, že u spousty lidí, nebo u těch mladších fanoušků tohoto seriálu je. No a pak samozřejmě takový některý zvláštnosti, jako mužský těhotenství, alias mpreg, to ne“ (Daphne)

Fanarty

„Všeobecně obdivuju schopnost člověka takhle ztvárnit něco na papír mě, jakožto neumětela, naprosto fascinuje a v případě ještě když se to vztahuje k nějaký fiktivní postavě, kterou obdivuju, ne-li jsem jí úplně posedlá v některých případech, tak je to úplně úžasný, protože není člověk omezený zase jenom na ten film nebo seriál, ale může a ke každé situaci najdu tu svoji fanfikci. No google je toho plnej.“ (Melody)

5.2.2.2 Merchandising

Při nakupování nejsou sherlockians vyhledávány konkrétní značky, ale spíše jsou zaměřeni na podobnost se seriálovými prvky, nehledě na cenu či kvalitu. V ČR jsou momentálně dostupné produkty se Sherlock tematikou jako trička, knihy, plakáty, CD a DVD, placky a kalendáře. Všechny z těchto zmíněných se objevily ve výpovědích dotazovaných. Za zmínku jistě stojí i fakt, že po zveřejnění statusu na Sherlock BBC Český fandom o Sherlock kalendáři v Bontonlandu, byly do dvou dnů zásoby vykoupeny a daný post měl dosah více jak 2000 osob na Facebooku.

„Plakáty. I v mimo-fandomovském životě mám velký zájem o design a graficky dobře udělaný merch¹⁰ mě láká.“ (Scotty)

Pro české sherlockians jsou typická trička, placky a jedna respondentka prý „podezřele často nosí modrou šálu“, která je typická pro postavu Sherlocka, což ji dělá často sháněným artiklem mezi českými cosplayery. Mezi dotazovanými si detailní kostým nikdo nezkusil, krom Aleksiho, který se ztotožnil a převlékl se za doktora Watsona.

¹⁰ Zkratka pro slovo „merchandising“, které označuje produkty s tematikou filmů, seriálů, pc her, ale i herců, zpěváků, atd..

Výhodou komunikace a vztahů mezi fanoušky je i to, že každý ví, jaký z produktů má který fanoušek, takže problém s vymyšlením dáreků je vyřešen nějakým vhodným produktem s tematikou daného fandomu. A ačkoli je zahraniční trh plný zajímavých produktů se Sherlock tematikou, preferuje většina fanoušků trh český před nákupem ze zahraničí. Často jsou totiž odrazeni od nákupu ze zahraničí vysokým poštovním.

„No vzhledem k tomu, že k fandomů a k nějakému mainstreamu a populární kultuře existuje strašně moc merchendaisingu, takže dneska potkáváte lidi, co mají placky, trička, tašky, takže se to dá poznat celkem jednoduše, což je taková znalost těch jakoby reálií toho seriálu, že prostě poznáte hlášku co má někdo na triku a víte, že to není jen nějaká generická, že to koupil někde v Gejtu a víte, že to patří k určitému seriálu, určitému příběhu, takže ty lidi se dají poznat celkem jednoznačně, zvlášť u těch mladších to poznáte i bez toho aniž by měli tu tašku, že vlastně ti lidé tíhnou k určitému vizuálnímu projevu, takže se dají poznat vlastně na ně kouknete a poznáte, že to je člověk, kterež žije určitým životním stylem, který je propojený s tou popkulturou a jak na to reaguju? No obvykle mám hroznou chuť mu zaklepat na rameno a říct "aaaaahh vím, odkud je ta hláška, kterou máš na tašce" ale většinou si říkám, že radši ne.“ (Scotty)

„Je to takový okatý volání do davu, jako "hele já jsem tady nosím naušnice třeba s 221b" nebo já teda ne, ale viděla jsem, tak prostě, víš, ty lidi když jedou metrem, tak se třeba oslověj. Mně se to třeba stalo s tím tričkem, jsem byla v nějakým fastfoodu a slečna jakože věděla, že na mě mrkala, a říká "máte pěkný tričko" a některý lidi se prostě chytanou a vznikají novy známosti.“ (Martine)

5.2.2.3 Význam internetu

„Internet ten fandom sdružuje, takže díky tomu se spojíte s člověkem s jedním, který sedí v Británii, jedním, druhým, co sedí v Kanadě, třetím, co sedí na Filipínách, prostě čtvrtěj v Austrálii, pátej v Japonsku a prostě se všema si můžete najednou popovídat, sdílet svoje nápady a tak, takže rozhodně, ten internet je tam naprosto klíčovej a nebyl by tam ten strašně masivní a strašně rychlej přenos informací a materiálu, nebylo by tam to sdílení těch nápadů,

nebyly by tam ty dohady, nebyly by tam ty teorie, všechno bez internetu by trvalo osmkrát dýl a mezitím to vyšumí, takže jako rozhodně ten internet je v tomhle hrozně důležitěj nástroj, stejně velkou pozitivní roli má i tu negativní, to chodí vždycky jedno s druhým.“ (Scotty)

„No, myslím si, že hodně velký a týká se hlavně způsobu, kterým spolu komunikujeme, protože na internetu se komunikuje víceméně jen psaným slovem a psané slovo poskytuje trošku jiný možnosti než slovo mluvený a poskytuje to větší prostor pro nějakou kritickou analýzu. Velkou roli tam hraje určitě i ta anonymita, že s těmi lidmi nejste tváří v tvář, a to se týká jak negativního tak pozitivního efektu, který to má a tak.“ (Scotty)

„No, myslím, že hodně, hlavně ty sociální sítě, kromě facebook hlavně ten tumblr, ten tím hodně jako kvete. Zvláště tímhle tím fandomem ale i fandomem obecně ono ať už hledáš cokoliv, že jo“ (Martine)

„Zápory mě napadá akorát různý takový ty haters, co prostě nevim. Já s takovýma lidma nedokážu ani pořádně pochopit, který se zaměří na nějaký určitý děj, který může být i smyšlený na pozadí nějakých těch seriálů a začno vlastně skoro i brojit proti postavám, co se jim do toho seriálu nehoděj, třeba Mary Morstan hlavně, že jo. Takže nechápu, že takový lidi si nedokážou ani rozdělit o mezi ten fiktivní svět SH a mezi ten skutečnej, protože jsem i viděla takovej úplnej přívál nenávisti vůči Amandě Abbington, a docela jsem to fakt vůbec nepobrala a docela mě to i mrzí, protože pak to vrhá stín i na celej ten fandom, jo, protože samozřejmě takovýhle ty hnusný věcio se k těm lidem dostanou spíš než to kvantum těch krásnejch věcí, takže to si myslím, že to není zrovna dobrý teda.“ (Martine)

5.2.2.4 Fáze fandomu

„Myslím si, že ty fáze probíhají u každýho fandomu trošku jinak, záleží na tom, jestli ten seriál nebo film je ukončený dílo, nebo je to dílo, kde pořád čekáte na další a další série, ten matrix odumřel vlastně se zájmem o ten film, protože šlo o uzavřenou sérii, doctor who, tam jsem se přesunula do jinýho fandomu, pak jsou fandom jako Trekie, kterej asi nikdy neodumře, protože to je tak obrvoský univerzum, že tam bude prostě pořád něco. a bude

pořád o čem mluvit, ale přímo u toho sherlocka, v mém případě to bylo hodně ovlivněné tím, že oni mezi těmi sériemi mají opravdu velký mezery a člověk má fakt ohromný množství času nad tím přemýšlet, a k té otázce, když to vztáhnu na Sherlocka, tak první fáze je že vlastně objevíte, že jsou lidi, který vlastně mají rádi tu samou věc a člověk je prostě strašně nadšený, že v tom jako není sám, protože zjištění že v něčem nejste sám je to nejlepší zjištění, co se vám může stát a pak si najdete ty lidi, který jako fungují podobně, mají stejný názor, to je to sousedství a v případě toho sherlocka... , čím dýl v fandomu jste čím dál se o tu věc zajímáte, zvláště když nedostáváte žádné přísun jakoby nových věcí, tak zjišťujete, začínáte vidět ty chyby, který v tom jsou a nejdřív vám ty chyby nevadí a pak si je začnete uvědomovat víc a víc a to nekritické nadšení, které jste pro tu věc měli se do ní vloudí právě ta kritika a začnete to vnímat z jinýho úhlu a právě v případě sherlocka měli spoustu času na to to podělat... vzhledem k tomu že Sherlock je prostě dobrej seriál a seriál kterej je venku hodně dlouho a v zásadě přicházejí stále noví lidé, co to ještě neviděli a v určitý chvíli dojde ke konfrontaci toho vašeho kritickýho pohledu s tím nekritickým těch, co to teprve objevili a myslím si že v určitou chvíli přijdete na to, že nemáte energii na to se s nima jako hádat a snažit se je přesvědčit, o nějakým svým názoru, přitom oni přesvědčují o tom jejich a nevim, myslím si že v určitou chvíli prostě každý fanoušek, který přejde na tuhle kritickou temnou stranu tak zjistím že už to jako nemá smysl těchto debat se účastnovat a odstoupí od toho najde si něco jinýho, není to úplně, že bychom tu věc úplně zatracovali, ale zjistíte, že tu energii je možný vložit do něčeho jinýho, co vám dává spíš radost, spíš než že se furt s někým hádáte...“
(Scotty)

Jak to bylo na zahájení, nejprve fázi "Zkurvení neofani", jak se prý těma dinosaurama knižníma říkalo nám, Trekkies a Star Warsákům. a podobným odnožím. Ted' už jsme ti dinosauri tady přeci jenom my a ať už někdo chce nebo nechce, tak máme blíž k těmhle původním otcům zakladatelům než k těm novějším. Myslím si, že ten fandom když se objeví nověj se dostává do toho, že bejvá uzavřenej a dostane se do nějakýho prostoru a pak se adaptuje, ale ona naprostá většina fandomů vzniká tím, že vzniknout noví lidi okolo něj a zároveň na to koukají ti staří fanoušci, takže oni z těch různých ostatních fandomů, který jsou pro ně takovou srdcovou, jako pro mě ten Star Trek, tou domácí půdou tak zvaně, tak se dostanou do téhle skupinky, tady pár let pobudou, ale pak se stejně vrátí do těch svých původních fandomů, myslím si že, že krásně je to vidět na Gejtís, fanoušcích Hvězdné brány,

Vrátkařích teda, abych byl korektní a no ne, já jsem říkal, že Star Trek jsou Trekkies, tak by měli být Star Warsáci Warsies a Star Gejtáci Gejtís. Vlastně ono se jim to nelíbí, ale tak co no. A myslím si že, jakoby ten fandom právě projde několika téma vlnama a potom trošku odumře, když to neběží. Od Hvězdný brány tady zůstalo dost jakože fnaoušků, ale ta síla, kterou to mělo na začátku to nemá, zatímco ten Star Trek a Hvězdný války se drží furt, protože to je nějaký takovej asi zřejmě základ, stejně tak jako HOLmes a podobný věci, protože, když vezmu Holmesa, tak on je prakticky prvopočátek nějaké kriminální literatury, takže kdykoliv se budeme bavit o nějaké kriminální záležitosti, tak se bavím o Holmesovi.

Holmes se vlastně dostal i do toho povědomí všech.

Řekl jsi, že ty fandom pak odumřou a jaký si myslíš, že jsou ty fáze během života fandomu. Začíná to tím, že je něco nového, takže na to naběhnou lidi co chtějí něco nového, těší se, že každý týden poběží jedna epizoda, takže aby ji sledovali a mohli diskutovat, co tam bude a co tam ty postavy dělaly a co se tam jakože dělo.

„Zpočátku se na tyhle akce jezdilo díky a hlavně takový věci, kterou se teďka už moc neoperuje nebo ji tady většina lidí teďka tvrdí, že ji hrozně nemá ráda, je to takovej ten termín "spoilers". Jo, spoiler alert a tak. No a úplně první cony vznikly z toho důvodu, abys tady mohla mít ty spoilery, když si tady ti lidi sedli a někdo támhle, kdo měl ten seriál nebo ho viděl někde v Německu, tak jim řekl, o co v tom seriálu jde a když mohl, tak jim pustila nějakou ukázkou, někdo to třeba sehnal, takže se udělalo, prá toho. A v té době ty infromace nebyla, protože nebyl internet, nebyly tyhle ty sociální média, takže tam ty cony měly prvotně ten cíl infromační, později samozřejmě s nástupem internetu už tu informační záležitost neplněj, plněj spíš tu paasáž nějakou sdružovací a je to dneska ohromnej problém, ptž, jak se říká, programy nejsou už příliš kvalitní a to souvisí už s tím vývojem, takže když už mám teď něco natočeného, tudíž o tom nemá co zjistit nového, tak ono dokud se natáčí něco tak furt můžu získat nějakou skrytou fotku z natáčení nebo můžu zjistit nějaký info, že někdo někde něco řek, o čem tad lší epizoda bude. Jakmile už to jednou je natočený tak tam tyhle věci nejsou a já nemůžu zjistit nic, co by si každej nebyl schopnej najít na internetu a v tuhle chvíli mi nikdo nepřijde a nebudu poslouchat o tom, co se v té dané epizodě stalo, protože to všichni viděli, takže ten program je jeakože mimo a pak začíná to zkomírání, umírání a záleží na tom, jak je ten fandom sdruženej do těch lidí, nakolik jsou ztmelený jako celek, nakolik ten fandom je silnej a tam si mylím, konkrétně třeba ten Star Trek nebo Hvězdný války, já to asi trochu hloupě přirovnám k nějaký víře, takže je to taková ta dušení víra, že by to jednou

mohlo být takové pozitivní a dobré a tak dál. Takže tam si myslím, že už to má takovejhle základ a ty lidi od toho jen tak neodcházej. Ty nové fandomy mají ten problém toho, že ten základ nemají nebo se nepřerobí, protože většinou nenesou nic nového. Oni jsou zajímavý tým, že jsou nový, ale nenesou novou myšlenku.“ (Johanson)

„Rozhodně. Nebo minimálně, co jsem zaznamenala u jiných fandomů, u toho Sherlocka je to takový specifictější, přičemž tam, tou vnitřní dynamikou v tom ohromném fandomu tak víceméně každého, koho znám, to po čase znechutilo. Prostě první, když vidíte ten seriál "Ježišmarjá, to je úžasný, to je tak strašně skvělý, pak následuje ta fáze, kdy je všechno výborné, prostě teorie, fanarty, fanfikce, jste vzhůru do pěti do rána, protože ta fanfikce je fakt tak strašně skvělá a pak to trochu zevšedná, ale pořád to je takový útěk a pak vás ten fandom začne fakt neuvěřitelně vytáčet, protože nesustále všechno je problém a všechno se musí řešit a tenhle řekl tohle, tamten řekl tamto, a tenhle prostě před 25 rokama řekl jedno slovo, který prostě asi nebylo dobře a pak vás tohle něco začne po čase vytáčet, teda minimálně mě a každého koho znám, to začlo točit a eventuálně přesedláte na jiný fandom, prostě v jiných fandomech, co jsem si všimla je to, že tam nejdřív to nadšení, pak ta stagnace a pak určitý vyšumnění, přičemž žádný jiný fandom, kterej znám, není takhle dynamický a ono to pak toho člověka sežere. V jiných fandomech, když vás to přestane bavit, tak pomalu přesedláte na něco jiného a tak se k tomu vracíte, protože to je srdeční záležitost a tak, kdežto u toho Sherlocka jsem ve fázi, kde je to spíš ve fázi, že se k tomu trochu bojím přiznávat, protože bůh ví co na mě vypadne zas příště a podobně.“ (Storm)

Identita fanouška Sherlocka Holmese

Tato kapitola se zaměřuje zejména na vliv fandomu na identitu fanoušků seriálového Sherlocka. Důvodem je fakt, že narátoři z Institutu Sherlocka Holmese se nedomnívají, že by jim byl nějak ovlivněn jejich styl života nebo jejich identita. Důvodem může být fakt, že na ovlivnění identity jsou náchylnější mladší lidé, u kterých stále dochází k její modelaci.

„Vzhledem k tomu, že to je fandom, kterej prostě existuje, svým způsobem už 130 let, tak si myslím, že těch podob je tam fakt mnoho mnoho. Momentálně teda část toho fandomu, ve který se nacházím já je demograficky hrozně nesourodá skupina, cleosvětové uskupení lidí

všech možných pohlaví, genderů, orientací, socioekonomický příslušnosti, etnický příslušnosti, je to strašně strašně různorodý, takže prostě nedá se říct, žeby tam byla nějaká výraznější skupina, kterou by se to dalo definovat, ale samozřejmě dá se říct, že pravděpodobně tam budou převažovat věková skupina od 15 do 30, angloamerický toho angloamerickýho zařazení, ale prstě nedá se říct, že by to bylo dominantní.“(Storm)

„Já vnímám fandom jako město, že máte určitý centrum, kde se dějí t největší věci, kde se diskutují nejnovější informace o dalších sezonách, o hercích, všechno se to tam mele a pak máte to vlastní předměstí, kde jste obklopený lidma, který mají více méně stejný názor, stejný pohled na svět, podobný životní styl dalo by se říct a je to takový klidný předměstí a víte že se v tom centru se dějí nějaký hroznů strašný, že se tam vymlacujou výlohy a hoří obchodní centra a říkáte si, jako „hmm, ještěže mám tady to svoje předměstí, kde jsme celkem jako v klidu.““ (Scotty)

„Všichni si myslíme, že jsem strašně inteligentní, a že tohle je nejchytřejší fandom, který na tom internetu existuje o čemž by s určitě dalo diskutovat, ale máme pocit, že jsme fanoušky něčeho, co má jako váhu a co je v zásadě jako inteligentní zábava, ale říkám, že by se o tom dalo diskutovat ale.“ (Scotty)

*Strašně mě zkažili *smích* ne, já jsem byla zkažená už předtím. To rozhodně je skupina, která se dá říct za člověkem stojí a takový to jádro je prostě strašně pevný a je člověku strašně blízko a když člověk vidí okolo některý jsou trošku padlý na hlavu, nedá se s nima vyjít, neustále se o něčem hádají, tak prostě a člověk si tam přesto najde tu skupinu, který se drží a která za ním prostě stojí, takže jo, ovlivnilo mě to rozhodně prstě v tom, že se necítím sama tolik.(Storm)*

Fandom jako médium utužující lidské vztahy

„Kamarády, protože v mém případě většina kamarádů, který mám, se kterými se stýkám jsou právě z fandomu.“ (Scotty)

„Je to zapříčiněný pravděpodobně tím, že většina tý komunikace probíhá na internetu a probíhá víceméně anonymně a člověk zjistí, že je schopen lidem říct věci, který by normálně

tváří v tvář nikdy neřekl, sdílet věci, který byste nesdíleli s člověkem, který máte pocit, že se znáte, ale někdy to bejvá jen pocit a pak najednou zjistíte, že když se s těmi lidmi setkáte tváří tvář, tak že vlastně ani tehdy vám to nedělá problém, a že ten internet a ta víceméně anonymní internetová komunikace vám pomůže překonat nějaký stud a nějaký pocit hamby ze sebe a sdílet prostě ty věci, které víte, že když je sdílíte, tak vám pomůžou a v tom reálném světě to nemáte s kým sdílet ale na tom internetu jo.“ (Scotty)

„Co mi to dalo, na druhou stranu jakoby větší sociální kontakt, poznala jsem lidi, který bych prostě asi těžko poznala.“ (Daphne)

„Můžu jenom za sebe říct, že mě pořád mrzí, jak lidi vnímají fandom a jak vnímají popkulturu, že to je pořád prostředí, kolem kterýho se točí strašně moc stereotypů a drtivá většina z nich není pravda a myslím si že fandom samozřejmě může mít negativní dopad na toho člověka, záleží na tom, jaký typ ten fanoušek je, jakou má mentalitu, s čím se v životě potýká, ale na druhou stranu zrovna v mém případě si myslím, že fandom měl obrovský pozitivní dopad co se týče nějakýho přijetí sebe sama, protože v tom fandomu, myslím si, že pro většinu lidí to funguje tak, že jakoby spadnete do toho příběhu, protože se s ním nějakým způsobem ztotožňujete. A to, že strávíme tolik času nad těmi různými teoriemi a snažíme se rozklíčovat každý záběr, každý pohled souvisí s tím, že se snažíme rozumět sami sobě a nějakým způsobem promítáme sami sebe do toho příběhu, kterým se zabýváme a myslím si, že právě bez fandomu by v mém případě to přijetí sebe sama bylo mnohem těžší, protože se setkáváte s různými lidmi z různých sociálních tříd, s lidmi různých etnických skupina a samozřejmě absorbujete jejich pohled na věc, co obohatí nejenom ten příběh, ale obohatí to nějakým způsobem i vás, protože, naivně si myslím, že fandom rozšířil můj obzor způsobem, který by třeba nevim, v průběhu let bych k tomu přispěla, ale ten fandom to výrazně uspil, takže si myslím, že pro přijetí sebe sama, pro nějakou seberealizaci, jakoby vlastní osobnosti, je to určitě krok správným směrem, protože prostě získáte spoustu pohledů, spoustu vjemů, ke kterým byste normálně nedošli.“ (Scotty)

Pohled okolí

„Předtím to bylo takový, záleží na tom, co se bere pod pojmem okolí, že moje rodina nemá moc pochopení nebo spíš nemají k tomu žádný vztah, tam to byla spíš reakce typu nezájem a

jinak nevím, jinak okolí, záleží na tom, na jakýho člověka narazíte, najdete spoustu blbců, co si z vás dělají legraci nebo lidi, který jsou hrozně nadšený, i když nepatří do fandomu, tak víte, že poznají, k čemu to patří, ta určitá věc, co máte na sobě, řekněme, že jsou lidi co jsou k tomu úplně indiferentní. S postupem času je to člověku víc a víc jedno“ (Scotty)

„No, většinou si tak pomyslí "no, ona ještě nemá děti, tak ať si ještě blbne" ale jo, většinou si třeba z e mě dělají srandičky, ale zase když potřebujou na to daný téma něco vědět, tak přijdou za mnou a zeptaj se, protože ví, že se v tom vyznám [..] už si zvykli, a jako říkám, obálky s nápisem "sherlocková" a podobně, takové spíše láskyplné žertíčky, i když teď už to upadá, protože zjistili, že se nijak nečervenám, nečertím, nic, a říkám "tak fajn, no"“ (Daphne)

„Většinou to docela ignorujou. Pár lidí to ví, že to mám ráda, dalším jsem to říkala, ale pro ně je to věc, kterou neznaj, takže jedním uchem tam druhým ven,“ (Martine)

Život bez fandomu?

Vliv na identitu

. A tohle bych specifikoval, že třeba tu první středu, první den, co jsme tady letos byli, tak jsme si sedli v těch Očíčkách, dali jsme si to první pivo a já jsem se tak nadech a říkal jsem si, že mám pocit, že jsem odsud před rokem vůbec neodjel, a že to jen tak pokračuje celý a teďka se člověk zamyslí, že co jsem sakra dělal, celej ten rok a v tu chvíli je to celý takový trošku smutný, protože teď jde o to, jestli ten rok vůbec k něčemu byl. Jestli ten život mimo tyhle fandomový záležitosti když potom člověk žije ve svém reálném světě, kde okolo něj tyhle fandomisti nejsou a nemá si s kým moc jakoby na stejné vlně popovídat, je pro ně nějakým způsobem plnohodnotnej. (Johanson)

„...fandom mi určitě dal obrovskou odvahu, ve spoustě věcí, prostě vykročit a říct a jednat nějakým způsobem, být taky sama sebou a co mi vzal, no tak asi bych řekla, že ten ostych, do jistý míry, ne že by tady pořád nebyl, ale ten největší rozhodně odešel. Co mi fandom vzal, rozhodně spoustu, bych řekla, jakoby těch společenských konvencí, protože ty prostě šly do háje. Je pravda, že od té doby mi nedělá zas až takovej problém říct, co si myslím, většinou a co mi dal spoustu bezesných nocí, co jsem něco četla nebo viděla, co se prostě nedá

zapomenout, různé fanarty a podobně, prostě spíš je to taková trochu sranda, dal mi poměně dost velký sebevědomí, musím uznat.“ (Storm)

„Vzal mi iluze o lidech. Já jsem si vždycky říkala, že lidi v současné době jsou tvorové inteligentní a soucitní a že jako používají nějaký selský rozum a pak když poslouchám povídání některých fanoušků, fanynek, nebo vidím některý ty podoby těch fanartů, tak jako si říkám, panebože, někdo investoval čas, aby vymyslela tunalocka a vytvořil Sherlocka Holmese s hlavou tuňáka. Je to jako jeden z mnoha a to je vlastně ještě jedna z těch slabších částí, jo ale prostě někdo do tohohle investoval svůj čas, takže to je prostě, no vzalo mi to iluze. Co mi to dalo, na druhou stranu jakoby větší sociální kontakt, poznala jsem lidi, který bych prostě asi těžko poznala. A hlavně jsem poznala ten samotný přístup k tomu fandomu“ (Daphne)

„Já se obávám, že bych měla strašně nudnej živo ... Dřív jsem sice milovala různé skupiny, ale vůbec mě nenapadlo vyhledávat na internetu fanouškovské stránky, na tu hudbu, natož prostě vyjet do zahraničí na ten koncert těch kapel, a takhle, takže prostě dalo mi to takový oživení, takovej impuls podnikat nové věci.“ (Daphne)

*„Hodně *smích*, v posledních těch, no já jsem na toho nového narazila jenom chvíli potom, co vlastně vyšel na BBC, tak už nějak na podzim jsem ho viděla i já a od té doby se vlastně vezu. Začala jsem číst anglické povídky, což do té doby jsem se hrozně bála, protože jsem si myslela, že angličtinu nebudu mít nikdy takovou abych zvládla něco přečíst, no a nakonec jsem zjistila, že nejen, že se to dá číst, ale že to jde číst dost snadno, začala jsem se tím i učit a nějaká ta úroveň angličtiny ze střední, která byla děsná se zlepšila a pak jsem začala i psát. Já jsem psala už i dřív, sem tam něco, vždycky mě to bavilo, ale tohle mě fakt strhlo, takže tak, takže se toho teď hodně točí kolem Sherlocka, pořád to tak sleduju, i co se vyvíjí, co se natáčí dalšího a tak.“ (Martine)*

„...pokud by ten fandom nějakým způsobem neexistoval, tak by člověk žil životem nějakého outsidera, protože je to zrovna hrozně necool, protože nesleduje fotbal a totálně ho nezajímá chodit do hospody a na diskárny jako všechny ostatní. Jako v tomhle ohledu je to.. Zrovna dneska jsem se tu bavil s dvěma slečnami, které tu jsou dneska poprvé a obě se rozplývaly nad tím, jak je to vlastně úplně úžasný, jak jsou tu ti lidi v kostýmech a říkají si, že jsou vlastně úplně normální vůči těm lidem, co tady vidí.“ (Johansson)

„Odpověď na první otázku je ano, dokážu si ho představit a na druhou ne, nechtěla bych ho. Myslím si, že by byl mnohem méně vtipný a asi mnohem méně absurdní i když ta absurdita, kterou vám dává fandom je dobrá a myslím si, že by to byla mnohem větší nuda „ (Scotty)

„Já se obávám, že bych měla staršně nudnej život. Nudnej, protože vlastně tím, že jsem se dostala do týhle části fandomu tak si zase jsem ochotna hledat a ořukávat nové věci, nové fandomy. Dřív jsem sice milovala různé skupiny, ale vůbec mě nenapadlo vyhledávat na internetu fanouškovské stránky, na tu hudbu, natož prostě vyjet do zahraničí na ten koncert těch kapel, a prostě dalo mi to takový oživení, takovej impuls podnikat nové věci.“ (Daphne)

„Ježišmarjá, to bych byla asi mrtvá. Ne, fakt, prostě, já potřebuju. Já nevím, jak to říct. Jako mám takovej úplně zvláště horzně fajn pocit, že za tím, co mám ráda je ještě skupina dalších lidí a že v tom prostě nejsem sama, že prostě můžu s někým sdílet to nadšení.“ (Martine)

„Já si myslím, že o dost smutnější, rozhodně o dost osamělejší, protože byl to tenhle fandom, kterej mě trošku naučil, že to, co jsem si do té doby myslela, o čem jsem se bála jako s kýmkoliv mluvit typu shipování postav a podobně, že to není špatně a, že se za to člověk nemá stydět a tak, takže v tomhle tomu fandomu dlužím prostě obrovské dík. Jinak bych byla pořád v té fázi, kdy si to sice jako tajně myslím, ale bojím se to komukoliv říct. Bez toho fandomu, bez těch lidí asi o dost osamělejší, a o dost udušenější by ten život byl.“ (Storm)

„Internetový fandomy mají tendenci rozebírat všechno horem dolem ve všech kontextech, společenských, kulturních nevím, v čem všem ještě, tak člověk začne i na svět kolem sebe nazírat jiným způsobem, co se týče nějaký genderový politiky a social classes a takovýdle věci, takže člověk začne vidět svět trochu jinak a většinou ho začne vidět trochu temněji než měl pocit a to je asi všechno.“ (Scotty)

6 Výsledky

Dle provedeného výzkumu lze fanoušky Sherlocka Holmese v ČR rozdělit do tří hlavních skupin. Nejdéle fungující organizovanou skupinou na tomto území jsou uskupení Česká společnost Sherlocka Holmese a Institut pro výzkum života a díla Sherlocka Holmese. Pro obě dvě instituce je typické, že její členové jsou odborníci na dílo Arthura Conana Doylea, a to ve vědeckém formátu. Tyto skupiny jsou značně uzavřené a elitářské. Zájemci o členství musí projít zkušenostními testy, kde jsou zapotřebí encyklopedické znalosti kánonu a málokdy se jím stává někdo mladší 30 let. Na druhé straně škály se nacházejí fanoušci seriálu BBC Sherlock. Ve svých začátcích byla tato skupina otevřená všem zájemcům, ale s postupem let lze pozorovat přejímání znaků typických pro výše zmíněné elitní skupiny. Během 5 let, se dobře kooperující skupina roztržila do menších uzavřených společenství, které spolu navzájem málo nebo vůbec nekomunikují a rozdíly mezi nimi se prohlubují. Vznikají tu velmi silně elitářsky oddělené stupně v závislosti na době, jak dlouho ta či ona skupina ve fandumu přebývá. Třetí skupinou fanoušků Sherlocka Holmese jsou lidé, kteří mají encyklopedické znalosti kánonu, takže by se mohli stát členy renomovaných oficiálních uskupení, ale zároveň se zajímají o dění kolem Sherlocka BBC a působí i v jiných fandomech.

Co se týče fandumu a jeho vlivu na identitu jedince, nejčastěji ovlivňuje příslušníky fandumu Sherlocka BBC, zejména protože se jedná o mladší ročníky, jejichž identita je stále náchylná k významným změnám a i oni osobně se cítí být fandumem významně ovlivněni. Ačkoliv byly způsoby, kterým se narátoři dostali do této skupiny rozdílné, všichni se shodli, že si bez tohoto svého zájmu již nedokáží a ani nechtějí svůj život představit. Tato skupina se většinou skládá z žen ve věku 12 až 26 let.

Dalším typickým znakem je, že fandum Sherlocka BBC preferuje online komunikaci, jelikož se jedná o jedince s introvertními sklony, kteří jsou citliví ke změnám a v některých případech trpí sociální úzkostí. Zejména proto je fandum velice důležitou skupinou, a to z důvodu, že sdružuje tyto introvertní jedince, kteří ve většinové společnosti trpí obavami ze selhání v komunikaci se svým okolím. Ve fandumu tento problém zaniká, jelikož hlavní téma rozhovoru je předem dané, čímž odpadá prvotní komunikační bariéra, kterou tito jedinci ve většinové společnosti s obtížemi překonávají. Toto konkrétní téma jim později otevírá možnost komunikovat dále a objevovat jiné společné zájmy. V roce 2012 vznikl Sherlock BBC Český fandum, komunita, která od té doby funguje převážně na sociální síti Facebook,

ačkoliv se rozšířila i na další sítě jako Twitter, Tumblr a Wordpress. Tato skupina byla založena za účelem sdružovat jedince angažující se ve fandomu i mimo internetový prostor. Během prvních srazů, které Sherlock BBC Český fandom zastřešoval, se lidé znající a komunikující spolu, v některých případech, i roky na internetu, potkali poprvé osobně.

Pro většinu členů této skupiny je typická dobrá znalost anglického jazyka, což se odráží i ve stylu, kterým spolu komunikují. Velmi časté je používání nejrůznější anglicismů nebo hlášek ze seriálu, které ovšem nesou rozdílné významy, než které by jim přisoudil někdo mimo subkulturu fandomu.

Příslušníci fandomové subkultury často disponují dvěma identitami. První se exponují navenek pro majoritní společnost a druhou mají spojenou se světem fandomu, proto je běžné mezi jeho členy vlastnit přezdívku, tzv. „fandomové jméno“. Tento druhý typ je jedinci využíván pouze v interakci s jinými příslušníky fandomových subkultur nebo na výše zmíněných srazech, tzv. conech.

Významným prvkem této subkultury je fanouškovská tvorba, kam lze zařadit produkci výše zmíněných fanartů, fanfikcí a cosplay. Zajímavým jevem je fakt, že čeští fanoušci Sherlocka BBC ve většině případů čtou i tvoří fanfikce primárně v anglickém jazyce. Tvorba v českém jazyce je značně ojedinělá, častější jsou případy, kdy aktivní fanoušek překládá zahraniční fanfikce a se souhlasem autora je zveřejňuje a dává tím k dispozici méně jazykově zdatným členům subkultury.

S fanouškovskou tvorbou úzce souvisí i styl subkultury, obzvláště ve fandomu Sherlocka Holmese, kdy první 3 roky neexistoval žádný oficiální merchandising, byla tato činnost velice rozšířená. Fanoušci si museli vyrábět artefakty, které jim propůjčují příslušnost k fandomu vlastním úsilím nebo koupí od jiných fanoušků, který daný produkt vytvořili. Nejčastěji se jednalo o tematická trička, placky, tašky.

Užívání přezdívek, dělení své identity a světa na fandomovou a ne-fandomovou, stejně tak jako užívání převážně anglického jazyka jsou způsoby, kterými se fanoušci vyrovnávají a pracují s určitou stigmatizací, která je z jejich úhlu pohledu spojena s fandomy. Tito lidé žijí s nálepkou „podivín“, která jim byla většinou přiřknuta během studií na základní škole, a kterou postupně přijmuli za svou. S přibývajícím věkem se narátoři s tímto označením sžili a to především díky tomu, že se dříve či později dostali do fandomové subkultury, kterou vnímají jako „útočiště“.

Fandom Sherlocka BBC existuje posledních 6 let a také se vyvíjí. Původně ucelená masa se s přibývajícím lety a členy roztržila do úrovní, mezi kterými fungují silné elitářské tendence. A další fanoušci, kteří postupně přibývají, už nemají přístup k informacím a zážitkům, které tvořily jádro tohoto fandomu. Kvůli tomuto tříštění, kdy nově příchozí tvoří oddělené skupiny, vznikají i tzv. fandom wars, pro které je bohužel poslední dva roky Sherlock fandom jak v zahraničí, tak v ČR neblaze proslulý. Zamezit těmto fandomovým válkám mezi skupinami je nemožné, protože komunikační most mezi „původními“ a „novými“ fanoušky byl přerušen.

Původní fanoušci se čím dál více začínají od fandomu Sherlocka BBC distancovat nebo přechází ke studiu kánonu. Centrum fandomu nechávají novým fanouškům a nijak nezakročují, jak tomu bývalo dříve.

7 Závěr

Popkultura je v dnešní době něco, co člověka obklopuje na každém kroku a ve většinové společnosti jí není přikládán příliš velký význam, protože se jedná pouze o jeden z tisíců prostředků, jak trávit svůj volný čas, avšak u fandomových subkultur je tomu naopak. Popkultura a fandom jsou dvě na sobě závislé věci, které do značné míry ovlivňují identitu člověka, pokud se rozhodne se jimi zabývat.

Pod pojmem subkultura si člověk nejčastěji představí skupiny skinheadů či emo, ale seriálová potažmo fantomová subkultura je stále opomíjena, ačkoliv tvoří již významnou složku společnosti.

Fandom Sherlocka Holmese je považován za nejstarší z moderních fandomů a jeho popularita se stále rozšiřuje. Ze seriálu BBC, který sledovala původně jen malá skupina diváků se s postupem času stal celosvětový hit, který fandom této postavy značně rozšířil.

Tento výzkum se zaměřoval na výzkum fanoušků Sherlocka Holmese v České republice. Jak již bylo výše zmíněno, existují zde oficiální instituce, které fanoušky sdružují, tyto jsou však zaměřené zejména na znalce a čtenáře původního Doyleova díla. Asi nejzajímavější skupinou fanoušků Sherlocka Holmese je uskupení, které vzniklo kolem seriálového Sherlocka. Tito lidé ve věku od 8 do 28 let byli tímto seriálem a fandomem, který kolem něj vznikl, značně ovlivněni v procesu tvorby své identity. Tato subkultura ovlivňuje jejich každodenní život, to jak se oblékají, jak komunikují spolu i se svým okolím, jak definují svou sexualitu, jak si utváření svět kolem sebe.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literární zdroje

ADAMS, Robert, Lena. DOMINELLI a Malcolm PAYNE. *Social work: themes, issues and critical debates*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN 9780230218659.

ANDRLÍK, Petr. *Komunita Bronies: Identita, Fandom, Encoding a Decoding*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Doc. PhDr. Csaba Szaló, Ph.D.

ARONSON, Elliot., Timothy D. WILSON a Robin M. AKERT. *Social psychology*. 8th ed. Boston: Pearson, c2013. ISBN 9780205796625.

BARKER, Chris. *The Sage dictionary of cultural studies*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2004. ISBN 0-7619-7341-9.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. Přeložil S. M. BLUMFELD. Praha: Mladá fronta, 2002. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 8020409661.

BENEDICT, Ruth. *Kulturní vzorce*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-212-7.

BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-461.

BOURDIEU, Pierre a TRANSLATED BY RICHARD NICE. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Tenth printing. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2000. ISBN 9780674212770.

BRAKE, Michael. *Comparative youth culture: the sociology of youth cultures and youth subcultures in America, Britain and Canada*. Repr. London [u.a.]: Routledge, 1987. ISBN 0415051088.

BRUCE, Steve a Steven. YEARLEY. *The Sage dictionary of sociology*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE, 2006. ISBN 9780761974826.

BURKE, Peter. J., STETS, Jan. E. 2000. Identity Theory and Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, Vol. 63, No. 3. s 224 – 237.

CALHOUN, Craig J. *Social theory and the politics of identity*. Cambridge, MA.: Blackwell, 1994. ISBN 978-1557864734.

EISENSTADT, Shmuel Noah a Bernhard GIESEN, 2003. Konstrukce kolektivní identity. In: HROCH, Miroslav, 2003. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 361–374. ISBN 80-86429-20-2.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Překlad Tereza Kuldová. Praha: Triton, 2007, 268 s. ISBN 978-807-2549-252.

FIDO, Martin. *Svět Sherlocka Holmese: fakta a mýty o největším detektivovi všech dob*. Brno: Jota, 2005. Příběhy Sherlocka Holmese (Jota). ISBN 80-7217-370-7.

FISKE, John. *Understanding popular culture*. 2nd ed. New York: Routledge, 2010. ISBN 978-0415596534.

GELDER, Ken. *Subcultures: cultural histories and social practice*. New York: Routledge, 2007, vii, 188 p. ISBN 9780203446850-.

GIDDENS, Anthony. *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1991. ISBN 9780804719445.

GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Vyd. 1. Překlad Tomáš Prášek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. Most (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2921-0.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebe prezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Překlad Milada McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 247 s. ISBN 80-902-4824-1.

HALL, Stuart. *Modernity and its futures*. Repr. Cambridge: Polity Press [u.a.], 1996. ISBN 9780745609669.

HALL, Stuart. *Representation: cultural representations and signifying practices*. Thousand Oaks, Calif.: Sage in association with the Open University, 1997. ISBN 9780761954323.

HEBDIGE, Dick. *Subkultura a styl*. V Praze: Dauphin, 2012. ISBN 978-80-7272-197-9.

HILLS, Matt. *Fan cultures*. New York: Routledge, 2002, 237 p. ISBN 04-152-4025-5.

HORÁKOVÁ, Hana. *Kultura jako všelék?: kritika soudobých přístupů*. Vyd. 1. Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 318 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 57. ISBN 978-807-4191-039.

HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-20-2.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

JENKINS, Henry. *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: New York University Press, c2006, xi, 308 p. ISBN 978-081-4742-815.

JENKINS, Henry. *Textual poachers: television fans*. New York: Routledge, 1992, viii, 343 p. Studies in culture and communication. ISBN 04-159-0572-9.

KIRSNER, Scott. *Fans, Friends and Followers: Building An Audience And A Creative Career In The Digital Age*. 1st ed. Cambridge, Mass.: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2009. ISBN 14-421-0074-5.

KOUŘILOVÁ, Sylvie. 2011. *Jedinec v meziskupinových vztazích: Od sociální kategorizace k předsudkům*. s. 12 – 24. *Československá psychologie*, 55 (1)

LAU, R. L. 1989. *Individual and Contextual Influences on Group Identification*. *Social Psychology Quarterly*, Vol. 52, No. 3. s 220 – 231.

LAWLER, Steph. *Identity: sociological perspectives*. Malden, MA: Polity Press, 2008. ISBN 9780745635767.

LAWLESS, Robert. *Co je to kultura*. Olomouc: Votobia, 1996. Malá díla. ISBN 80-7198-106-0

MACEK, Jakub. *Fandom a text: fandom - subkultura textu : profesionální česká SF a F periodika před rokem 2000*. Praha: Triton, 2006, 148 s. Fandom a SF, sv. 2. ISBN 80-725-4856-5.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

– A Theoretical Discourse. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*. 2015, 7(1), 1-16.

MCQUAIL, Denis. *Audience analysis*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, c1997. ISBN 9780761910022.

MUGGLETON, David. *Inside subculture: the postmodern meaning of style*. Reprinted. Oxford [u.a.]: Berg, 2006. ISBN 9781859733523.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář, 1995. ISBN 80-85255-74-x.

NWALOZIE, Chijioke. Rethinking Subculture and Subcultural Theory in the Study of Youth Crime – A Theoretical Discourse. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*. 2015, 7(1), 1-16. Dostupné také z: <http://www.itpcrim.org/January-2015/Rethinking-subculture.pdf>

SMÉKAL, Jindřich. 1991. *Fandom*. AF 167 č.17: 102-107

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

SUCHANOVÁ, J. 2011. *Subkultury mládeže v online prostředí*. České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí diplomové práce: Šebeš Marek. Dostupné také z WWW: http://theses.cz/id/mr4no2/Diplomov_prce_Jana_Suchanov.pdf

TAJFEL, Henri. *Human groups and social categories: studies in social psychology*. New York: Cambridge University Press, 1981. ISBN 9780521280730.

TILLY, Charles. *Stories, identities, and political change*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, c2002. ISBN 0742518825.

TILLY, Charles. *Identities, boundaries, and social ties*. [Nachdr.]. Boulder, [Colo.]: Paradigm Publishers, 2005. ISBN 9781594511325.

TILLY, Charles. *Explaining social processes*. Boulder: Paradigm Publishers, 2008. ISBN 9781594515002.

TUHÁČKOVÁ, Eva. *Ekonomické aspekty popkultury*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

TULLOCH, John a Henry JENKINS. *Science fiction audiences: watching Doctor Who and Star trek*. New York: Routledge, 1995, xiii, 294 p. ISBN 04-150-6141-5.

TYLER Tom R., KRAMER Roderick M. a JOHN Oliver P.. *The Psychology of the Social Self*. Hoboken: Taylor and Francis, 2014. ISBN 9781317778288.

VANACKER, Sabine a Catherine WYNNE. *Sherlock Holmes and Conan Doyle: multi-media afterlives*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, xiii, 220 p. ISBN 978-023-0300-507.

VEZZALI, Loris, Sofia STATHI, Dino GIOVANNINI, Dora CAPOZZA a Elena TRIFILETTI. The greatest magic of Harry Potter: Reducing prejudice. *Journal of Applied Social Psychology*. 2015, **45**(2), 105-121. DOI: 10.1111/jasp.12279. ISSN 00219029. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/jasp.12279>

VYHLÍDKA, Petr. *Holmesiana* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014]. Dostupné z: <http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/03/48/75/holmesiana.pdf>.

WOODWARD, Kath. *Identity and difference*. Thousand Oaks, Calif.: Sage in association with the Open University, 1997. ISBN 9780761954347.

ZAHRÁDKA, Pavel. *Vysoké versus populární umění*. V Olomouci: Periplum, 2009. ISBN 978-80-86624-48-8.

518, Vladimír a Karel VESELÝ. *Kmeny: [současné městské subkultury]*. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. ISBN 978-80-903973-2-3.

8.2 Internetové zdroje

ARMSTRONG, Jennifer K. How Sherlock Holmes changed the world. BBC [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/culture/story/20160106-how-sherlock-holmes-changed-the-world>

9 Obrazová příloha

Obrázek 2 Druhý sraz Sherlockians v Praze (leden 2012)

Zdroj: Soukromý archiv autora práce

Obrázek 3 Šestý sraz Sherlockians v Praze (srpen 2012)

Zdroj: Soukromý archiv autora práce

Obrázek 4 Whocon Brno 2014

Zdroj: Soukromý archiv autora práce

Obrázek 5 Autorkapráce s cosplayery na Whoconu 2014 a PragoFFestu 2016

Zdroj: Soukromý archiv autora práce